

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Veronika Drmolová

FENOMÉN SMRTI V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 15. dubna 2014

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc., za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 SMRT.....	6
1.1 DEFINICE SMRTI.....	6
1.2 UMÍRÁNÍ.....	6
1.3 HŘBITOV.....	7
1.4 SMRT Z POHLEDU DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	7
1.5 SMRT V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ 19. STOLETÍ.....	9
1.6 SMRT V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ 20. A 21. STOLETÍ.....	11
2 IVA PROCHÁZKOVÁ: MYŠI PATŘÍ DO NEBE...ALE JENOM NA SKOK.....	17
2.1 ŽIVOT IVY PROCHÁZKOVÉ.....	17
2.1.1 LITERÁRNÍ TVORBA IVY PROCHÁZKOVÉ.....	17
2.2 MYŠI PATŘÍ DO NEBE...ALE JENOM NA SKOK.....	18
3 JOSTEIN GAARDER: DÍVKA S POMERANČI; TAJEMSTVÍ KARET.....	22
3.1 ŽIVOT JOSTEINA GAARDERA.....	22
3.2 DÍVKA S POMERANČI.....	22
3.3 TAJEMSTVÍ KARET.....	26
4 ERIC-EMMANUEL SCHMITT: OSKAR A RŮŽOVÁ PANÍ.....	32
4.1 ŽIVOT E. E. SCHMITTA.....	32
4.2 OSKAR A RŮŽOVÁ PANÍ.....	32
5 MORRIS GLEITZMAN: DVA TÝDNY S KRÁLOVNOU.....	36
5.1 ŽIVOT MORRIS GLEITZMANA.....	36
5.2 DVA TÝDNY S KRÁLOVNOU.....	36
6 TOMÁŠ HOLEČEK: USNULA JSEM.....	43
6.1 USNULA JSEM.....	43
7 MARKÉTA ZINNEROVÁ: PRINCEZNA Z TŘEŠŇOVÉHO KRÁLOVSTVÍ.....	46
7.1 ŽIVOT MARKÉTY ZINNEROVÉ.....	46
7.1.1 LITERÁRNÍ TVORBA MARKÉTY ZINNEROVÉ.....	46
7.2 PRINCEZNA Z TŘEŠŇOVÉHO KRÁLOVSTVÍ.....	47
8 MARGARET MAHYOVÁ: PROMĚNA.....	49
8.1 ŽIVOT MARGARET MAHYOVÉ.....	49
8.2 PROMĚNA.....	49
9 KATHERINE PATERSONOVÁ: MOST DO ZEMĚ TERABITHIA.....	58
9.1 ŽIVOT KATHERINE PATERSONOVÉ.....	58
9.2 MOST DO ZEMĚ TERABITHIA.....	58
ZÁVĚR.....	64
POUŽITÁ LITERATURA.....	65

ÚVOD

Tématem předkládané diplomové práce je motiv smrti v české i světové próze pro děti a mládež. Cílem práce je interpretovat vybraná literární díla určená pro děti a mládež, která se věnují motivu smrti v odlišných podobách. Knihy zabývající se úmrtím mohou také pomoci dětským čtenářům vyrovnat se smrtí blízkého člověka.

V první kapitole se zabýváme smrtí. Nechápeme ji pouze jako konec živého organismu z pohledu dospělého člověka. Věnujeme se stručně i dějinám smrti a jak úmrtí vnímají děti. Úmrtí se i v próze přímo dotýká dětí, které samy umírají. V závěrečné části první kapitoly se seznámíme s několika literárními díly, ve kterých se vyskytuje motiv smrti, a zároveň vysvětlujeme, jakým způsobem je v knize smrt vyobrazena.

V následujících kapitolách interpretujeme podrobně vybraná literární díla, která souvisejí s umíráním. Věková hranice čtenářů je různá. Nalezneme i knihy, které jsou určeny pro nejmenší čtenáře, tak i pro dospívající mládež. Zároveň krátce přibližujeme život autorů i autorek a jejich literární tvorbu.

1 SMRT

1.1 DEFINICE SMRTI

Smrt souvisí s každým živým organismem. Můžeme ji definovat jako zastavení životních funkcí organismu spojené s nevratnými změnami, které obnovení životních funkcí znemožňují. Nejčastěji se smrt diagnostikuje na základě zástavy dechu a srdečního tepu. Patří ke koloběhu života, tak jako, že se střídá noc a den. K podstatnému jménu smrt užíváme synonyma úmrtí, skon nebo také latinsky exitus. Smrt je výsledkem postupného procesu umírání. Věda studující umírání a smrt se nazývá thanatologie. Význam smrti spočívá v odstranění opotřebovaných organismů a uvolnění životního prostoru nastupujícím generacím. U každého organismu nastává smrt v jiném okamžiku a nelze předpovědět přesné datum smrti. Ačkoliv se průměrná délka života stále prodlužuje, tak i přesto neexistuje nesmrtný organismus na Zemi.

Jednotná u všech organismů není ani příčina smrti. Úmrtí může nastat z různých důvodů, jako příklady můžeme uvést: smrt způsobena vlastní vinou (sebevražda), podlehnutí nemoci, přirozená smrt (způsobena stářím), smrt způsobená v příčině neslučitelných podmínek se životem (hlad, žízeň), smrt způsobená jiným člověkem nebo zvířetem (vražda, poprava). Smrt definují dva rysy. Prvním z nich je prostý vztah lidí k ní, druhým je veřejná povaha, která trvala až do 19. století. Lidé se neobávali smrti, ale toho, že umřou sami. Ani si ji nepředstavovali jako něco záporného. Považovali ji pouze za přechod na jiný svět, latinsky *interitus*. „Elizabeth Kübler-Rossová, jedna z průkopnic výzkumu umírání a hnutí za humanizaci smrti, postihuje dynamiku procesu umírání v pětifázovém modelu, který lze vztáhnout jak k osobě umírajícího, tak jeho blízkým. V první fázi se konec života nebere na vědomí (popírání), ve druhé fázi přistupuje odmítání a vztek, třetí fázi je smlouvání, čtvrtou deprese, po níž následuje finální smíření se se smrtí.“¹

1.2 UMÍRÁNÍ

Nelze oddělit smrt od umírání. Jde vlastně o proces vedoucí ke skonu. Dříve bylo umírání veřejný rituál, kde se kolem umírajícího sešla celá rodina i přátelé, se kterými se loučil a prosil je od odpuštění. Pozůstalým také musel rozdělit veškerý svůj majetek, kdyby tak neučinil, neměla by jeho duše nikdy klid a umíral by dlouho a ve velikých bolestech

¹ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 13-14.

a neměl by v žádném případě žádné své bohatství zatajit či dokonce schovat. Umírající také dával požehnání členům rodiny, nejčastěji dětem. Obrovský význam měla poslední slova a přání umírajícího, které pozůstalý museli splnit nebo by je duch zesnulého nenechal v pokoji žít. Úkolem umírajícího především bylo určit způsob, jakým chce být pochován. „*Někde kladli umírajícímu na hlavu černý šátek, aby spatřil dříve smrt a tiše skončil – černá barva symbolizovala temnotu a zkázu a zahalení hlavy mělo napomoci odpoutat se od pozemského světa. Jinde dávali pod hlavu vích ovesné slámy nebo kytici koření, natrhaného na svátek. Na nebevzetí Panny Marie, zabalenou do černého šátku. Používali i šátek, vykopaný z hrobu nebo jakoukoli část oděvu, který měl umírající na sobě při křtu nebo při svatbě.*“²

S umíráním souvisí i lidská touha po nesmrtelnosti. Můžeme ji chápat jako nejstarší lidský sen, přání nekonečného žití. Není reálné žít nekonečně, musí se dodržovat věčný koloběh života. Dětem se někdy chápání smrti ulehčovalo, v tom, že měly naději na posmrtný život, či další možné pokračování lidské existence.

1.3 HŘBITOV

Se smrtí úzce souvisí i pohřbívání mrtvých, které pochází z Afriky, odtud se rozšířilo do Španělska a Říma. V 7. století se zesnulí „přemístili“ do měst: „*Lidé opustili hřbitovy ve volné krajině, které buď v zapomnění zarůstaly vegetací, anebo se tam pohřbívalo jen příležitostně (v době moru). V druhém případě se ke starému pohřebišti později přistavěla kaple, často zasvěcená svatému Michalovi. Souběžně s opuštěním starých nekropolí však vznikaly nové hřbitovy kolem kostelů.*“³ Poté měli možnost archeologové objevit vedle kostelů spoustu sarkofágů. Existovaly a jsou i dodnes hromadné hroby či rodinné hrobky. Založení hřbitova vždy začínalo stavbou kostela. Lidé byli pohřbíváni i uvnitř kostelů.

1.4 SMRT Z POHLEDU DĚTÍ A MLÁDEŽE

Dětem a mladistvým se bohužel umírání ani smrt nevyhýbá. Ať už jde o skon samotných dětí, nebo jejich rodinných příslušníků či domácích mazlíčků. Tudiž nemá smysl dětem nahlávat, že žádná smrt není a život je nekonečný. Po vysvětlení pojmu smrt mohou lépe pochopit smysl života. K vysvětlení úmrtí musíme ale přistupovat obezřetně a s pochopením, samozřejmě záleží na věku a mentální vyspělosti dítěte. Nic se nesmí

² NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1.vyd.. Praha: Vyšehrad, 2004. s. 189.

³ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: doba ležících*. Praha: Argo, 2000, s. 56.

přehánět, nemá žádný význam děti od narození „děsit“ smrtí. A naopak děti před smrtí neochráníme, setkávají se s ní každý den a stále častěji, a to nejen v televizi a v počítačových hrách. Skon kolem nich každý den krouží bez většího povšimnutí, když umře hrdina v nějaké počítačové hře, tak se dá znovu obživit. Tudiž smrti nepřikládají žádný velký význam. A poté, když jim umře někdo z blízkých, nevědí, jak reagovat ani to, co bude dále následovat. Pocitové vnímání smrti je překonáno mezi desátým a jedenáctým rokem života dítěte. V tomto věku, již dokáže pochopit, že starší lidé umírají dříve než mladí lidé, tedy chápe smrt způsobenou přirozeným koloběhem života.

Se smrtí se děti setkávají již od začátku života, a to nejen přímo, nýbrž také v lidové tradici, v písních, baladách, pohádkách, legendách, pověstech, příslovcích a v mnohých dalších slohových útvarech. Nejstarší představa smrti byla v podobě démona, u Slovanů převládala podoba smrti jako ženské bytosti, Smrtka, kmotřička Smrt. „*K obecně rozšířené tradici patřila představa, že zjeví-li se smrt nemocnému v nohách, má naději se uzdravit, když stojí uprostřed postele, má dlouho stonat a posléze na nemoc zemřít, a pokud stojí u hlavy, má umřít.*“⁴ Veškeré takové představy byly vyprávěny dětem a užívané ve folklóru.

Předpokládá se, že nejstarší vyjádření smrti nalezneme v pohádkách **Smrt kmotřička**, které pravděpodobně vzniklo ve středověku, ve 12. – 13. století. Základem pohádky je středověké spravedlivé pojetí smrti. Další dílo z této doby **Ošizená smrt**, ve kterém se vypráví o člověku, který různým podlým způsobem uvězuje smrt, aby si pro něj nepřišla. Člověk, ale nikdy nad smrtí nevyhraje. Ale nakonec obelstí svatého Petra a přijde do nebe. V lidové podobě vystupuje smrt jako naplněný čas života a je poslem Boží vůle, která rozhoduje o lidech.

Na Moravě byla populární představa o tom, že smrt se nachází v podzemních sklepech, „*kde je množství hořících svíci, jež každému odměřují jeho věk. Narodí-li se dítě, Smrt mu rozžehne svíci; ta když dohoří, musí člověk zemřít. Věřilo se, že každý člověk má svou svíčku, která zhasne s jeho úmrtím nebo že má svou hvězdu a musí zemřít, když spadne. Na Strakonicku se říkalo, že člověk má svou určenou hromádku práce, kterou musí na světě vykonat. Kdo si pospíší a vykoná ji dřív, dřív také zemře.*“⁵ V každém kraji si lidé představovali smrt různě, ale všichni věděli, že je to nevyhnutelná skutečnost a také proto bylo tehdejší zvykem odkládat si peníze a oděv na pohřeb.

⁴ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1.vyd.. Praha: Vyšehrad, 2004. s. 173.

⁵ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1.vyd.. Praha: Vyšehrad, 2004. s. 177.

Motiv smrti se nevyskytoval pouze v lidovém vyprávění a v pohádkách, nýbrž také i v příslovcích a rčeních, kde byla nejčastěji nazývána „*ta s kosou, ta zubatá*.“ Kdo naopak umíral příliš dlouho, o tom se říkalo, že se mu „*nechce z lopaty dolů, má duši zaschlou, čert o něho nestojí a pánbůh ho nechce, do nebe nesmí a v pekle ho nechtějí*.“⁶ Při pohřbívání se používaly ustálené spojení jako „*dali ho do díry, zavezli ho do dolínku, schovali ho do země, stěhuje se nohama napřed, uložili ho k poslednímu spánku*.“⁷

1.5 SMRT V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ 19. STOLETÍ

Nejdříve se v literatuře pro děti a mládež téma smrti objevilo v první polovině 19. století, a to na stránkách školních učebnic. Jako jeden z prvních, kdo se nebál téma smrti odhalit, byl **Karel Alois VINAŘICKÝ**⁸ ve svém díle určeném pro děti **Česká abeceda**, podává následující vysvětlení k obrázku ležícího těla: „*Yzop je bylina, ze které se nemocným léky vyvařují. Pacient, že nechtěl užívat léků, umřel*.“⁹ Děti měly ke smrti v té době velice blízko, byla vysoká kojenecká úmrtnost, která dosahovala až k 28% všech narozených dětí. Dalším důležitým faktorem byl nedostatek peněz pro obživu dětí, a tak děti byly podvyživené. Při onemocnění chyběl lékař, aby pomohl, a to také především z finančních důvodů. Lékaře si mohli dovolit jen majetní lidé.

Nebyly to pouze učebnice, nýbrž i dětské časopisy, které děti varovaly před tragickými úmrtími, které nastaly při hrách či pracích. Jedním ze známých periodik, byl časopis **Rajská zahrádka**. Největší rozšíření měla kniha německého lékaře **Heinricha HOFFMANN**¹⁰ s dílem **Ježipetr aneb Veselé příběhy a žertovné obrázky**. V této publikaci jsou děti tragicky potrestány po neuposlechnutí rodičů. K dalším významným dílům patří balada od **Johanna Wolfganga GOETHA**¹¹ **Král duchů**, vyobrazení úmrtí dítěte. K českým spisovatelům píšícím o smrti v literatuře pro děti a mládež můžeme zařadit i **Jana NERUDU**¹² a jeho báseň **Balada dětská**. Motiv smrti se neobjevuje pouze u spisovatelů

⁶ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1.vyd.. Praha: Vyšehrad, 2004. s. 178.

⁷ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1.vyd.. Praha: Vyšehrad, 2004. s. 178.

⁸ Karel Alois Vinařický (1803-1869), český prozaik, básník, literární kritik, překladatel. Stal se jedním z prvních básníků píšících pro děti a autorem čítanky, která se v českých školách využívala mnoho desetiletí.

⁹ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 23-24.

¹⁰ Heinrich Hoffmann (1809-1894), německý psychiatr, autor obrázkových knih pro děti, které využíval ke své vlastní práci s dětskými pacienty.

¹¹ Johann Wolfgang Goethe (1749-1832), německý básník, prozaik, dramatik, historik umění, právník, biolog a politik.

¹² Jan Neruda (1834-1891), český spisovatel, básník a novinář, představitel sdružení Májovců.

19. století, nýbrž i u současných. I v básnické sbírce **Příšerky a příšery**, jejímž autorem je spisovatel **Pavel ŠRUT**¹³, dílo bylo vydáno v roce 2005. „*V básni Umrlec, založené na kalambúrním efektu, si Šrut pohrává se strachem ze smrti. Smířené a fatalistické co se stane / to se stane, / věčně tady/ nezůstane / ani kámen, / ani pták!// ústí v osvobozující humornou pointu se slovní hříčkou (moře-hoře, humr-umrlec-humrlec). Týž motiv se vynořuje i v závěrečné skladbě Báseň na slovo smrt. Zde Šrut opět nastoluje otázky obav ze smrti (zlé slovo smrt). Majestát smrti se ovšem ve Šrutově básni rozpadá do představy sedmi malých smrtek, charakterizovaných v souladu s jazykovou hravostí textu: sedm malých smrtek, / černých jako krtek, / vyvrtlých jak chrt. /“¹⁴ Básník Pavel Šrut posunul smrt do humoristické sféry, avšak v 19. století tohle pojetí smrti bylo naprosto nepřístupné.*

Téma smrti se nevyskytovalo pouze v učebnicích, dětských časopisech a básnických sbírkách, ale také i v próze. První dílo vydané pro děti a mládež se školskou tematikou byl román **Srdce**, jejímž autorem byl **Edmond de AMICIS**¹⁵, jedná se o deníkové záznamy dvanáctiletého chlapce Enrica Botigniho. Dílo není zapomenuto ani v dnešní době, v roce 2006 bylo vydáno přepracované vydání. Motiv smrti vystupuje jako přirozená součást dětského prožívání. Italský autor dokonce popisuje ztrátu matky, která je jedním z nejtěžších okamžiků v životě všech lidí, o to pak více v průběhu dětství.

Díla s tématem smrti pro děti a mládež nebyla vydávána pouze ve světě, nýbrž také v zemi české. Mezi první autorky předkládající motiv smrti v dětské literatuře řadíme **Elišku KRÁSNOHORSKOU**¹⁶ a její román **Svéhlavička**. V tomto příběhu je vyobrazena smrt způsobená nevléčitelnou nemocí kamarádky hlavní hrdinky.

K srozumitelnému vyličení smrti pro děti sloužila v některých dílech příroda jako velký pomocník. K neznámějším dílům řadíme první českou autorskou pohádku **Broučci** od spisovatele **Jana KARAFIÁTA**¹⁷. Svou knihu zařadil do prostředí malých svatojánských mušek, světlušek. Nejprve ji vydal na vlastní náklady v roce 1896. V polovině 20. století byla kniha zakázána. Příčinou zákazu bylo křesťanství, které nalezneme v celém díle. Motiv smrti zde přichází zcela přirozeně a pokojně, smrt způsobená stářím: „*A bylo jaro. Všecko, všecko kvetlo, ale kmotřička již o tom nevěděla. Když ji přišli Brouček a Beruška poprvé navštívit,*

¹³ Pavel Šrut (1940), český básník, spisovatel, překladatel. Především je autorem knih pro děti a mládež.

¹⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 25-26.

¹⁵ Edmond de Amicis (1846-1908), italský spisovatel, novinář, básník.

¹⁶ Eliška Krásnohorská (1847-1926), vlastním jménem Alžběta Pechová, česká spisovatelka, básnička, libretistka, překladatelka a literární kritička. Je považována za zakladatelku dívčího románu.

¹⁷ Jan Karafiát (1846-1929), český farář, prozaik a básník.

byla bez sebe. Honem ji vynesli na sluníčko, a ona otevřela oči a ještě se jednou na ně podívala, ale pak bylo po ní. A tak zas plakali. A Janinka plakala a ti broučci z roští plakali, a když to tak kmotřička chtěla, zanesli ji do lesa pod dub. Vykopali hrobeček, pěkně ji do něho uložili, zaplakali a třetí den tam vykvetla chudobička, bílá jako mléko. Však tam obě podnes kvetou.“¹⁸ Úmrtí je potřebným ukončením koloběhu života. Smrt kmotřičky není jediným úmrtím v knize, také umírají Broučkovi rodiče a Janinka: „*Tatínek a maminka a berušky už plakali, ale broučci jako by tomu nechtěli věřit. Vždyť byla Janinka taková silná a zdravá!* – „*Já jsem vás všechny měla ráda a modlívala jsem se, aby vás Pán Bůh naučil poslouchat. Ted' už tady nebudu, ale Pán Bůh vás bude i nadále učit poslouchat. Jen se mějte rádi a hleďte si každý svého! Nedostatek nebudete mít nikdy v ničem žádný. A kdyby ty ses, milá Beruško, a tou chromou nožičkou nevdala, tak tady ta má chaloupka bude tvá, abys měla kde zůstávat. Když pak umřu, pochovejte mě tadyhle v mechu hned pod okny. Ted' mně ještě podejte každý ruku!*“¹⁹ Jediná Janinka z celého příběhu neumírá ve stáří, ale i tak přijímá smrt pokojně a zcela pokorně. Nejznámější Karafiátův pokračovatel byl **Jan MARŠÍČEK**²⁰ a jeho kniha **Noví broučci**, poprvé vydané v roce 1936.

1.6 SMRT V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ 20. A 21. STOLETÍ

Literární tvorba pro děti a mládež pokračovala také v první polovině 20. století. Téma smrti se objevuje zejména v příbězích s dětským hrdinou či hrdinkou. Autoři v této době se snaží především o realistické vyobrazení života i s jeho „temnými“ stránkami, mezi které řadíme i úmrtí, ať už z rodiny, či někoho blízkého. Nechtějí dětem a ani mládeži nic zatajovat. Ale stále se nesmí zapomenout, že nejde pouze o smrt, ale i zrození a také o smysl života, které úzce souvisí. Nelze správně pochopit smrt, pokud nemáme nebo nechápe smysl života. Jednou z těchto realistických českých spisovatelek byla **Marie MAJEROVÁ**²¹ a její povídkový soubor **Zázračná hodinka**, který byl vydán v roce 1923. „*Povídka Modrý hyacint přináší výseč z neradostného dětství malé Helenky. Rodiče ji svěřili do opatrování cizím lidem a sami, odešli za orací do Ameriky s úmyslem zajistit tak později dcerce slušný život. Těživá sociální situace Helenčiny rodičů i opatrovníků se však podepisuje na dívčině zdraví.*

¹⁸ KARAFIÁT, Jan. *Broučci: pro malé i velké děti*. 5. vyd., Praha: Albatros, 1995, s. 75-76.

¹⁹ KARAFIÁT, Jan. *Broučci: pro malé i velké děti*. 5. vyd., Praha: Albatros, 1995, s. 89.

²⁰ Jan Maršíček (1886-1952), český spisovatel, pedagog, psal především lidové romány.

²¹ Marie Majerová (1882-1947), vlastním jménem Marie Bartošová, česká prozaička, novinářka, překladatelka literární a divadelní kritička.

Helenka těžce onemocní a umírá.“²² Populárnější dílo od spisovatelky Marie Majerové, které také zobrazuje motiv smrti, je dívčí román **Robinsonka**, tiskem vyšel poprvé v roce 1940. V tomto příběhu se autorka nebojí vystihnout smrt matky, která má doma mladou dospívající dívku, syna a manžela. „*Cos mi to, maminko, udělala! Cos mi to udělala? Blažena se vedla otce za ruku jako v časech, které jí připadly dávnými, protože tehdy dosahovala k jeho ruce vzhůru a jeho tvář byla vysoko nad ní. Pořád ještě viděla matčinu nehybnost a to jí připomínalo dočasná hněvná strnutí matčiny tváře, když Blažena provedla něco proti matčině představě o správnosti a spořádanosti. Tehdy ovšem bývala nehybnost rtů i pohledu jen chvilková, jen ji bodla jako ostrá, tenká jehlička, kdežto dnešní matčina smrtelná strnulost ji proklála jako dýka.*“²³ Blažena, hlavní postava románu, se najednou ocitne sama s otcem a mladším bratrem. Hlavní hrdinka musí nahradit místo matky v rodině a přitom se vyrovnat s běžnými problémy dospívající dívky.

Další próza s dětským hrdinou, ale tentokrát s chlapeckých, zachycující motiv smrti je cyklus **Malý Bobeš**, dílo napsal **Josef Věromír PLEVA**²⁴. Románový cyklus se skládá ze tří dílů. Hlavní postavou příběhu, jak již název napovídá, se stal Bobeš, který se musí vyrovnat s nečekanou smrtí mladšího bratra. V povídkovém souboru **Otokara POSPÍŠILA**²⁵ s názvem **Ze strání a rovin**, který poprvé byl vydán v roce 1930. Námět čerpal ze svého života, zaměstnání venkovského učitele. Nezasřeně popsal život dětí ze sociálně znevýhodněných rodin. Jedna z povídek ústí v sebevraždu dítěte a dvě povídky z povídkového cyklu vyústily v tragickou smrt dítěte. „*Smrt je u Pospíšila vždy determinována svízelnými sociálními podmínkami, případně hrubostí a necitlivostí okolí. V povídce Klubíčko, nevydrží čtrnáctiletý Jan po matčině smrti otcovo opilecké násilí a v zoufalství se oběsí. Chudý Petr v povídce Lípa tragicky skončí svůj život při nešťastné nehodě pod kmenem káceného stromu, k němuž přilnul. Životem usmýkaný Jíra (povídka Tvrdá pěst) již pohřbil několik svých dětí. V opilosti udeří svou dceru, která na následky zranění umírá, a Jíra posléze pod tíhou výčitek svědomí spáchá sebevraždu.*“²⁶ Smrt je zde popsána surově, bez žádných poetismů.

²² ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 37-38.

²³ MAJEROVÁ, Marie. *Robinsonka*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1979. s. 7.

²⁴ Josef Věromír Pleva (1899-1985), český spisovatel, publicista.

²⁵ Otokar Pospíšil (1871-1949), český spisovatel, dramatik, publicista, historik, literární a divadelní kritik.

²⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 40-41.

I světoví spisovatelé tvorby pro děti a mládež se věnovali tématu smrti. Španělský autor **Javier REQUERO**²⁷ a jeho novela **Muž na cestách**, která byla vydána v roce 1991 ve Španělsku a v České republice až o 6 let později, přivede hlavnímu hrdinovi do cesty personifikovanou smrt. Na konci příběhu se Carlos, hlavní postava, přestává obávat smrti.

Téma smrti se většinou objevuje v příbězích s dětským hrdinou. Mezi výjimky můžeme zařadit pohádkový cyklus **Tove JANSSONOVÉ**²⁸ (1914-2001), která získala celosvětovou popularitu v 50. letech 20. století, u nás až o dvacet let později. „*Cyklus o skřítcích muminech se vyznačoval bohatou dějovostí i postupným posunem téžisti směrem k zachycování nálad, pocitů a duševních stavů hlavních hrdinů; v některých svazcích pak dobrodružný pohádkový děj obklopený mystickou atmosférou zcela ustoupil psychologizující kresbě (např. Neviditelné dítě a jiné příběhy). Geneze pohádkových postav přitom odkazuje k mytologickým a folklorním zdrojům i k dětské hře a autorka své literární hrdiny využívá k vyjádření jistých věčných psychologických principů.*“²⁹ Oblíbenost u dětských čtenářů si získala i tím, že ve svých příbězích nevynechává kouzelné a fantazijní prvky. Tento celý cyklus si T. Janssonová i sama ilustrovala.

V české dětské literatuře se téma smrti téměř nevyskytovalo. I přesto nalezneme několik málo děl, které se tomuto námětu věnují. Literárním dílo **Hany PRAŽÁKOVÉ**³⁰ a její kniha **Dárek pro Moniku**, která u nás poprvé vyšla v roce 1970 a od té doby má již třetí vydání. Podle názvu knihy bychom zde téma skonu vůbec neočekávali. Spisovatelka ve svém prvním díle čerpala ze svých životních situací, kdy jí umřel blízký rodinný přítel. Hlavní postavou příběhu se stala Klárka, která má radost z narození mladší sestry. Smrt se v knize objevuje zcela nečekaně. Za tragických okolností při autonehodě zemře otec Kláříny kamarádky Moniky.

V literatuře pro děti a mládež se motiv smrti objevuje i pro nejmladší čtenáře, v polovině 70. let 20. století, byl vydán pohádkový příběh **Princezna z třešňového království**, autorkou je **Markéta ZINNEROVÁ**³¹. K vysvětlení náročného tématu spisovatelce pomohl motiv přírody, kde smrt nastává zcela přirozeně a logicky. Hlavní

²⁷ Javier Requero (1958), španělský spisovatel. Tvorbě literatury pro děti a mládež se věnuje od 80. let 20. století.

²⁸ Tove Janssonová (1914-2001), švédsko – finská spisovatelka, dramatička a ilustrátorka.

²⁹ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 61.

³⁰ Hana Pražáková (1930), česká spisovatelka a především autorka knih pro děti a mládež.

³¹ Markéta Zinnerová (1942), česká prozaička, scénáristka. Provdaná Markéta Jílková.

postavou je Pavlinka. Autorka čerpala za svého života, kdy jí předčasně zemřela její dcera Pavlinka. Dětský čtenář či čtenářka se přímo se smrtí poprvé seznamují zprostředkováním rostlinné říše.

V současné literární tvorbě pro děti a mládež se téma úmrtí objevuje již vícekrát, autoři nemají zábrany použít nepříliš populární téma ve svých knihách. V próze **František z kaštanu, Anežka ze slunečnic**, vydaná v roce 2006, od spisovatele **Radka MALÉHO**³², zachycuje strach lidí před tmou a umíráním, který se snaží skrývat před okolním světem. „*Vstupní verše jsou mottem předznamenávajícím ideovou dominantu textu (Někdo se bojí říci Tma / tak řekne Den, co zavřel oči / Někdo se bojí říci Nic / tak řekne To Bůh Zemí točí / Někdo se bojí říci Smrt / tak řekne Vracíme se domů / Někdo se bojí / a věří tomu).*“³³

Motiv smrti se v knihách nemusí vždy objevovat jako konečný stav existence, i když je to nezměnitelný stav. V tvorbě pro děti a mládež švédské spisovatelky **Astrid LINDGREN**³⁴, která u nás debutovala až v 60. letech 20. století, není smrt konečný a neměnný stav. Pohádkové romány **Mio, můj Mio**, ve Švédsku vydané v roce 1954, v České republice až v roce 1996. Hlavní postavou je devítiletý Bo Vilhelm Olsson, společensky nepřijímaný chlapec, který nemá rodiče. Východisko nalézá v úniku do fantazijní Země, kde také získá novou identitu Mio. Další dílo poprvé vydané v roce 1973, v České republice až v roce 1992, spisovatelky Astrid Lindgrenové **Bratři lví srdce**. Jedná se o příběh dvou bratrů Jonatána a Karla. Motiv smrti zde ztvárňuje dobrodružný příběh, ve kterém se s hlavními hrdiny seznamujeme až ve chvíli, kdy oba pomalu umírají. Nejdříve umírá tragicky Jonatán a poté i Karel, který sám skočí z hlubokého srázu. Spisovatelce bylo literární kritikou vyčítáno, že tato část knihy je návod k sebevraždě. Tuto skutečnost však důrazně popřela i vyvrátila.

Každý autor či autorka se náročného tématu ujímá jiným a individuálním způsobem. Doposud jsme měli pojetí smrti jako o konečném a neměnném stavu. Dalším způsobem, jak dětem a mládeži prostřednictvím literatury přiblížit smrt, může být touha po nesmrtelnosti či útěk do paralelního časoprostoru, ve kterém hrdinové žijí dále i po své skutečné smrti. Jednou z takto píšících autorek je **Mary HOFFMANOVÁ**³⁵ a její kniha **Stravaganza**:

³² Radek Malý (1977), český spisovatel, básník, překladatel, vysokoškolský učitel.

³³ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 68.

³⁴ Astrid Lindgrenová (1907-2002), vlastním jménem Astrid Anna Emilia Ericssonová, švédská autorka knih pro děti a mládež.

³⁵ Mary Hoffmanová (1945), anglická spisovatelka, vydala přes osmdesát knih pro děti a mládež.

Město masek, u nás vydaná v roce 2002. V románu se stal hlavním hrdinou šestnáctiletý mladík, Lucien, který trpí leukémií. Pomocí zápisníku dokáže cestovat pod pseudonymem Stravaganza napříč časem i zeměmi, stává se zdravým a může provádět cokoliv, na co si jen vzpomene. Smrt v jeho opravdovém životě není pro něj konečná, soustředí se na svůj druhý fantazijní život.

Naprosto odlišné zůstává pojetí smrti v pohádkách lidových i autorských. Úmrtí v pohádkách jsou sice přímo zobrazena, ale mají pouze symbolický význam. „*Zejména psychoanalytické pojetí, které folklórní pohádky chápe jako nejjednodušší výraz kolektivně nevědomých psychických procesů, vnímá smrt v pohádkách jako symbolický obraz (spánek Šípkové Růženky či uložení Sněhurky do skleněné rakve evokují smrt, představují ovšem pouze nutnost tělesného a citového dozrávání obou hrdinek.*“³⁶ Australská spisovatelka **Isobelle CARMODYOVÁ**³⁷ v románu **Šerokraj**, který v České republice vyšel v roce 1999, se snaží propojit realistické i symbolický pohled na smrt. Hlavní hrdina knihy Jack, se vyrovnává s úmrtím matky. V České republice se s tímto způsobem pojetí smrti zabývá česká spisovatelka **Daniela FISCHEROVÁ**³⁸ a její próza pro mládež **Lenka a Nelka neboli AHA**, tiskem vyšla v roce 1996, hlavním motivem příběhu je hledání vlastní identity. Dvojčatům Lence a Nelce umřela matka, když jim byly pouhé dva roky a musí se vyrovnat s její smrtí i s dospívajícími problémy mladých dívek.

V dětské literatuře nenalzáme pouze knihy, které se přímo zabývají motivem smrti, ale existují i knihy, které se zabývají umíráním a přípravou na smrt. Mezi takové autory můžeme zařadit **Morisse GLEITZMANA**³⁹ a jeho dílo **Dva týdny s královnou**, které u nás poprvé vyšlo v roce 1999. Hlavními postavami jsou dva bratři, starší Colin a mladší bratr Luka, který je vážně nemocný a umírá. Starší bratr žárlí na Luku a na pozornost, kterou mu věnují rodiče. Colin se i přesto postupně smiřuje s umíráním mladšího bratra. Další autorkou, která seznamuje mladé čtenáře s umíráním, je **Katherin PATERSONOVÁ**⁴⁰ v novele **Most do země Terabithia**. V Americe byla kniha vydána již v roce 1977, u nás až v roce 1999. Se smrtí se musí vyrovnat desetiletý Jess, kterému umřela velice blízká kamarádka, Leslie. Terabithia je místo, kde jsou zase oba dva spolu.

³⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 83.

³⁷ Isobelle Carmodyová (1958), australská prozaička píšící především pro děti a mládež.

³⁸ Daniela Fischerová (1948), česká spisovatelka, básnířka, scenaristka, autorka divadelních i rozhlasových her.

³⁹ Moriss Gleitzmann (1953), australský spisovatel, novinář, scenarista.

⁴⁰ Katherine Patersonová (1932), americká spisovatelka, která za literární tvorbu pro děti a mládež získala několik prestižních ocenění.

Spisovatelé se nadržují pouze tradičního modelu smrti, velice zvláštní pojetí smrti nalezneme v knize **Stíny strašidel**, jejíž autorkou je **Kazumi JUMOTOVÁ**⁴¹. V románu vystupuje trojice přátel, kteří čekají na smrt osamělého starce. „*Naplánují se pozorování starého muže ze sousedství a doufají, že ho jednou zastihnou v okamžiku smrti, aby se jim mystérium lidského konce odkrylo. Čekání na dědovu smrt v sobě nemá nic zvráceného; je vlastně zkouškou odvahy, v níž se protagonisté snaží překonat strach ze smrti. Chlapci získávají přehled o starcových zvycích a bezděčně začínají srovnáváním svých životů hlouběji přemýšlet sami o sobě, o svých rodinách a celé společnosti.*“⁴² Nevinné pozorování přeroste ve vytrvalostní souboj tří chlapců. Postupně se chlapci se starým mužem spřátelí. A dědova smrt je zcela zasáhne.

⁴¹ Kazumi Jumotová (1959), japonská spisovatelka, scénaristka.

⁴² ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 104.

2 IVA PROCHÁZKOVÁ: MYŠI PATŘÍ DO NEBE...ALE JENOM NA SKOK

2.1 ŽIVOT IVY PROCHÁZKOVÉ

Významná česká spisovatelka, především tvorby pro děti a mládež, dále dramatička, televizní a filmová scénáristka. Narodila se 13. června 1953 v Olomouci. Její otec, Jan Procházka, byl také spisovatel a filmový scénárista. I její sestra Lenka Procházková patří mezi oblíbené české spisovatelky současnosti.

V Olomouci žila velmi krátce, pouze první tři roky svého života. Její rodina se odstěhovala do Prahy. Navštěvovala Gymnázium Jana Nerudy v Praze, kde také úspěšně složila maturitu. Z politických důvodů nemohla studovat na žádné vysoké škole. Vystřídala celou řadu zaměstnání, pracovala jako uklízečka, kuchařka či jako pomocnice na letišti. V nepříznivé době byla nucena i se svým manželem, **Ivanem Pokorným**, v roce 1983 emigrovat do Rakouska, kde na krátký čas žila v uprchlickém táboře. V roce 1984 se opět přestěhovala tentokrát z Vídně do Kostnice a v roce 1987 do Brém, kde žila se svou rodinou až do roku 1994.

Od roku 1990 spolupracuje autorka s Českou televizí, kde se stala dramaturgyní. Přepisovala své divadelní hry do televizních scénářů. Od roku 1994 žije dodnes v Praze. Monografii **Dialogy Ivy Procházkové** věnovala autorce v roce 2012 Svatava Urbanová.

2.1.1 LITERÁRNÍ TVORBA IVY PROCHÁZKOVÉ

„Knižně debutovala novelou o sourozenecké dvojici žijící v harmonické rodině **Komu chybí kolečko** (1980), později zfilmovanou podle jejího scénáře (*Komu šplouchá na maják?*, 1992, režie Josef Platz).“⁴³ V roce 1984 vychází další novela, tentokrát v Rakousku, **Červenec má oslí uši**. Tato kniha zaujala situačním humorem. V roce 1988 napsala další úspěšnou novelu **Čas tajných přání**, v českém překladu byla kniha vydána až v roce 1992.

V 90. letech začala vycházet její tvorba pro děti a mládež. V roce 1991 **Středa nám chutná**, v českém překladu vychází až o tři roky později. Dále v roce 1992 **Pět minut před**

⁴³ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012, s. 330.

večeří, drobná, avšak mistrovsky napsaná drobná próza, pojednávající o láskyplných vztazích v rodině. U nás opět vychází později, tentokrát až v roce 1996. Povídková tvorba **Hlavní výhra** v roce 1994, u nás v roce 1996. Hlavním motivem je zázrak, který je skryt v každém jednotlivci. Dobrodružná novela **Únos domů**, která byla vydaná v německém jazyce v roce 1996, avšak v českém jazyce až v roce 1998. Ústředním hrdinou je malý chlapec. K dalším velice významným dílům patří dívčí román **Karolína. Stručný životopis šestnáctileté** vydaný jak u nás, tak i v zahraničí v roce 1999. Ve stejném roce byla vydána novela **Jožin jede do Afriky**.

Další prózy Ivy Procházkové jsou určeny menším dětem, zde můžeme uvést **Eliáš a babička z vajíčka** (2002), **Kam zmizela Rebarbora?** (2004), **Myši patří do nebe...ale jenom na skok** (2006).

Mezi antiutopický román můžeme zařadit dílo vydané v roce 2006 **Tanec trosečníků**. V dalším románu **Nazí**, jen knižně vyšel v roce 2009, se proplétají osudy pětice mladých lidí. Následuje kniha **Uzly a pomeranče**, která tiskem vyšla v roce 2011, spisovatelka se zde snaží oživit vývojový a sociální román.

2.2 MYŠI PATŘÍ DO NEBE...ALE JENOM NA SKOK

Novela byla vydána v roce 2006 v nakladatelství Albatros. Celá kniha je doprovázena ilustracemi **Markéty Prachatické**. Jedná se o pohádkově laděný příběh, který je určen všem čtenářům od sedmi let. Hlavní motiv nepříliš obsáhlé knihy je smrt a znovuzrození. Autorka se snaží dětem přijatelným způsobem vysvětlit smrt a její následky. Kniha obdržela několik literárních cen. V roce 2006 ocenění Zlatá stuha a v roce 2007 cenu Litera Magnesia za knihu pro děti a mládež.

Ústředními postavami příběhu jsou myška Šupito a její věčný rival lišák Bělobřich. Jednoho dne jde myška Šupito, jako i jiné dny, na procházku po lese, ale tentokrát bohužel zakopne o kořen stromu a zřítí se do propasti. Hlavní hrdinka nechápe, co se s ní děje, a proto ji na pomoc přijde strýček Šmajda a sestřenice Žerebrouky. Oba dva byli již nějaký čas mrtví a měli nelehký úkol, vysvětlit myšce Šupito, co se s ní vlastně děje.

„Chcete mi ukázat cestu? A kam?“ nechápala Šupito.

„Na jedno místo, kde se ti bude moc líbit.“

„Na jaké místo?“

„Někdo mu říká nebe, někdo zase jinak – na jménu nezáleží,“ odpověděl strýček Šmajda. „Důležitější je, že se tam dostane každá správná myš, když umře. Třeba já nebo tady tvoje sestřenka. A ty jsi byla taky myš jaksepatri, pokud mě nepleta paměť!“⁴⁴

Ovšem cesta do nebe není jen tak. Šupito zjistí, že kromě skákání, běhání a šplhání zvládá teď dokonce i létání, které nikdy před tím neovládala. Strýček Šmajda a sestřenice Žerebrouky doprovodili Šupito až k jezeru Rozloučení. Na jezeru se má rozloučit se svým dosavadním životem: *„Měl pravdu. Jezero bylo obrovské, a než vítr zanesl loďku na druhý břeh, měla Šupito dost času rozloučit se se svým dřívějším životem, Měl své slunné i stinné stránky. Byli v něm přátelé i nepřátelé, spousta dobrých věcí, ale i trápení, strachu a bolesti. S něčím se Šupito loučila snadno a ráda, s něčím hůř.“⁴⁵* Na druhém konci jezera bylo nesmírně živo, všechna zvířata tu radostně pobíhala. Ostatní stála frontu ke Kozí bráně, byl to vchod do nebe. U brány se musela Šupito rozloučit se sestřenicí Žerebrouky a se strýčkem Šmajdou. Myška měla velký strach, že to sama nezvládne. Šupito si pořád nemohla zvyknout, že v nebi není nic skutečné. Proto ji žádný medvěd či liška nechtějí sníst, není skutečná. Před vchodem do nebe ji čekala první zkouška, v bráně stála koza a listovala s hlávkovým zelím, kde měla zapsané všechny dobré, ale i ty špatné skutky, které Šupito za svůj život provedla. Naštěstí se její obavy nenaplnily a koza nebránila myšce ke vstupu do nebe. Ovšem než vstoupí do nebe, musí se umýt, tudíž od kozy dostala mýdlo.

Život v nebi je krásný a bezstarostný. Jedna věc ale stále Šupito trápila, že se nemůže pochlubit svým živým přátelům, protože oni ji neuvidí, neuslyší a ani neucítí. I v nebi se setkala se svým rivalem lišákem Bělobřichem, Šupito ihned zaječela a uskočila, pořád z něj měla obrovský strach, nechtěla být jeho složkou v potravinové pyramidě. Avšak obavy byly naprosto zbytečné, jelikož v nebi není nic skutečné, nemohl ji ani Bělobřich ublížit. Jelikož měl lišák už dost nekonečného pronásledování myšky, nabídl jí přátelství. Myška Šupito byla položenou otázkou v rozpacích. Celé roky ji nutil schovávat a vymýšlet cesty, jak se mu vyhnout a najednou mají spolu kamarádit. Moc tomu všemu nerozuměla, a tak kamarádství s lišákem odmítla. Najednou se cítila velmi provinile. Zavolala lišáka zpátky k sobě. Uvědomila si, že v nebi nemá žádné kamarády a nikoho zde ani nezná, právě až na Bělobřicha. Jeho nabídku o kamarádství tedy nakonec přijala.

⁴⁴ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe: ...ale jenom na skok*. 1. vyd. Ilustrace: Markéta Prachatická. Praha: Albatros, 2006, s. 9.

⁴⁵ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe: ...ale jenom na skok*. 1. vyd. Ilustrace: Markéta Prachatická. Praha: Albatros, 2006, s. 15.

Přátelství se vyvíjelo v pevné přátelské pouto na celý život, žádné hádky ani utíkání či schovávání. Jeden druhému o sobě řekli, co mají nebo co naopak nemají rádi. V nebi vlastně vůbec neplyne čas, je jedno, kolik je hodin nebo jak dlouho si s někým povídáte, čas tu neexistuje. Šupito ani lišák Bělobřich neuměli odhadnout, jak dlouho tu vlastně jsou. Jak je to dlouho od doby, co umřeli. Od ráno do večera si jen hráli a dováděli. Neměli starost o sehnání něčeho na zub či o svůj vlastní život. I přesto se myšce Šupito zastesklo po jejím životě. Chyběla jí jakákoliv změna, protože v nebi bylo stále vše bezstarostné. Přemýšlela, jak vrátit čas zpět, ale zpátky cesta přece není možná. A tak v kině jí jedna možnost přece jen napadla, co kdyby se narodila jako liška: „*Viš, jak je o těžké žít v liščím kožichu?*“ *dýchl jí do tváře. „Všechny myši, krtci a ostatní kamarádi se tě budou bát! Lidé se z tebe budou chtít udělat kabát! Budeš muset utíkat před myslivci! Už nebudeš tak maličká a šikovná, aby ses všude protáhla a schovala! Ani na strom nevylezeš! Opravdu si přeješ být liška?*“⁴⁶ Šupito na svém přání neustále trvala a ta největší přání se v nebi každému splní. Jenže nevěděla, jak to říct lišákovi, neuměla najít vhodná slova. Až večer, kdy už oba spali, našla v sobě odvalu a řekla mu o svém podivném přání. Bělobřich se zděsil, protože on měl stejné přání, chtěl se narodit zpátky na zemi jako myš.

Další den ráno se probudila tři malá liščata v lese, učila se všem dovednostem, které v životě budou potřebovat. Liščata začala honit malé myšky, které se ihned rozprchl, co jim nožky stačily. Liška skoro už měla v drápech myšku. Ale to byl omyl, byli přece kamarádi z nebe, jen si vyměnili kožíšky.

Novela není obsáhlá a pro čtenáře je nenáročná. Autorka nepoužívá cizí výrazy a ani obecnou češtinu nebo slang. Dílo je pohádkově laděné a velice poutavé. Dítě je okamžitě vtáhnuto do děje, hned v úvodu knihy myš Šupito umírá, a tak čtenář chce dychtivě vědět, co se bude odehrávat dále.

Podle názvu knížky, *Myši patří do nebe...ale jenom na skok*, můžeme usoudit, že nebe nebude nadlouho. Dílo vzbudilo mnoho diskusí nejen u čtenářů a jejich rodičů, nýbrž i u kritiků. Smrt je dětem vysvětlena citlivě a velmi opatrně. V novele nastane smrt zcela nečekaně, náhle. Úmrtí zde není podáno jako něco špatného, tragického a ani smutného. Navíc po smrti následuje zvířecí ráj. Vylíčení nebe je velice atraktivní a pohádkové. Jde

⁴⁶ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe: ...ale jenom na skok*. 1. vyd. Ilustrace: Markéta Prachatická. Praha: Albatros, 2006, s. 74.

o zemi, kde je vše bezstarostné, úžasné, ale nic není skutečné. Spisovatelka se při popisu nebe zaměřila i na čas, který zde je úplně bezpředmětný, neexistuje. Ovšem ani v této části se nezapomnělo na čtenáře. Dítě má ještě spoustu prostoru pro svoji vlastní fantazii a dokreslení si situací v nebi. Jak uvádí paní Milena Šubrťová: „*Novela vyznívá optimisticky jako oslava života. Šupito s Bělobřichem se nezávisle na sobě rozhodují podstoupit znovu riskantní pozemskou pouť, neboť již vědí, že pocit štěstí si mohou opravdově vychutnat jedině na pozadí číhajících nebezpečí. Procházková osvědčila své vypravěčské schopnosti a obdařila novelu i vedlejšími pointami, jimiž posílila ideu o významu tolerance a přátelství.*“⁴⁷

K nejvíce diskutabilní části knihy patří převtělení, kdy se z myši stane liška a naopak. Je správné čtenáře uvést v naději? Dítě si může přát oživit někoho mrtvého, splní se mu to? Úmrtí je a mělo by se považovat za neměnný stav. Podle mého názoru, není správné jakékoliv dítě uvádět v omyl a plést mu jeho mysl., „*Snaha ochránit děti před obavami ze smrti jistě nevyšla naprázdno, neboť představa zvířecího nebe (včetně šance vrátit se zpět do života) skýtá úlevu a naději. Je však otázkou, zda je toto útěšné pojetí smrti, jež se jeví jako pouhá přestupní stanice v nekončícím řetězci dalších existencí, pro dětské recipienty ideální. Definitivnost smrti je totiž tímto přístupem relativizována a smrt ztrácí důležitou roli měřítka, jímž posuzujeme hodnotu vlastního života. Takovéto bezbolestné traktování smrti s ničím nepodmíněným návratem do života činí text recepčně nenáročným, ani nevede čtenáře k vytvoření komunikačního prostoru, kde by se mohl aspekt smrti a umírání více osvětlit.*“⁴⁸

Velice obtížně po přečtení knihy dítěti objasníte, že se jeho milovaný pejsek nemůže probrat v těle kočky. Spisovatelka použila svůj individuální styl a jako autorka literárního díla má právo malým čtenářům vysvětlit toto náročné a smutné téma, tak jak sama uznává za nejvhodnější. Není tudíž vhodné spisovatelku za tento způsob vysvětlení motivu smrti odsuzovat či ji dokonce zavrňovat. I každý malý čtenář si umí vytvořit svůj vlastní osobní názor na danou situaci, s patřičným vysvětlením určitých jevů v knize.

⁴⁷ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Patří myši do nebe?* Ladění, 11 (16), 2006, č. 3, s. 14.

⁴⁸ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 80.

3 JOSTEIN GAARDER: DÍVKA S POMERANČI; TAJEMSTVÍ KARET

3.1 ŽIVOT JOSTEINA GAARDERA

Norský filosof a spisovatel knih převážně pro děti a mládež se narodil 8. srpna 1952 v Oslu. Pocházel z učitelské rodiny. Úspěšně vystudoval filosofii a literaturu. Po studiích působil na střední škole jako učitel.

Jeho první sbírka povídek **Diagnóza a jiné novely** vyšla v roce 1986. První román pro mládež byl vydán v roce 1990 v Norsku s názvem **Tajemství karet**, v České republice vyšel až v roce 1996. Nejznámější a nejúspěšnější Gaarderovo dílo je román o dějinách filosofie **Sofiin svět**, v Norsku vyšel tiskem v roce 1991, avšak u nás o čtyři roky později. Kniha byla přeložena do 50 jazyků, zfilmována i zdramatizována pro divadlo i muzikál. Téma nevyléčitelné nemoci a blížící se smrti zachycuje dílo vydané v roce 1999, **Jako v zrcadle, jen v hádance**. Nejnovějším románem pro mládež je **Dívka s pomeranči**, která u nás byla vydána v roce 2004. Tématem smrti se zabývá ve všech svých prózách určených pro děti a mládež.

Nevěnuje se pouze tvorbě pro děti a mládež, nýbrž píše knihy i pro dospělé. Největšího úspěchu zaznamenalo dílo **Vita Brevis** vydané v roce 1996.

3.2 DÍVKA S POMERANČI

Kniha norského spisovatele Josteina Gaardera byla vydaná v Norsku v roce 2003 pod názvem **Appelsinpiken**, v České republice o rok později. Dívku s pomeranči vydal nakladatelství Albatros a do českého jazyka ji přeložila Jarka Vrbová. Novela je určena pro čtenáře od 12 let.

Příběh nás zavede do Humleveiene v Oslo, kde žije patnáctiletý George se svou rodinou. Žije zde s mámou, nevlastním otcem Jorgenem a mladší sestrou Miriam. Biologický otec George, Jan Olav, zemřel již před jedenácti lety: „*Můj otec zemřel před jedenácti lety. Byly mi tehdy jen čtyři roky. Nikdy mě nenapadlo, že od něj ještě někdy dostanu nějakou zprávu, ale teď spolu píšeme tuhle knihu.*“⁴⁹ Těmito úvodními slovy začíná celý příběh. Hned

⁴⁹ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Praha: Albatros, 2004, Klub mladých čtenářů (Albatros). s. 7.

na začátku se čtenář zamýšlí, jak je to vlastně možné, že knihu píše George se svým mrtvým otcem. Táta existuje stále v srdci a fantazii svého syna. Otec adresoval dopis synovi do doby, kdy bude schopný mu porozumět.

Co přimělo George napsat příběh o Dívce s pomeranči? Zapomenutý a na několik let ztracený dopis, který mu napsal jeho biologický otec. Obálku se zatím utajeným obsahem našla babička, zapadnutou v čalounění, ve starém červeném kočárku, ve kterém vyrůstal George. Byla velká náhoda, že se ještě objevil, co by bylo, kdyby jej nikdo nenašel? Co kdyby se starý kočárek vyhodil? Nikdo z rodiny o záhadném dopise nic nevěděl. Příjemce dopisu byl pouze jeden, George. Celé vyprávění začíná slovy: „*Sedíš pohodlně Georgu? Je důležité, aby ses pěkně uvelebil, protože ti budu vyprávět napínavý příběh. Ale možná ses už hezky uvelebil v té žluté kožené pohovce. Pokud jste ji nevyměnili za jinou, kdo ví. Ostatně si umím představit i to, že ses usadil v tom starém houpacím křesle v zimní zahradě, tu jsi měl vždycky rád. Anebo jsi venku na terase? Vždyť ani nevím, jaká je roční doba. A možná už nebydlíte v Humleveien. Co já vím? Nevím nic. Kdo je teď v Norsku ministerský předseda? Jak se jmenuje generální tajemník OSN? A jak to vypadá s Hubbleovým teleskopem? Víš to? Už astronomové vědí víc o tom, jak tenhle vesmír vznikl?*“⁵⁰ Astrologie, konkrétně Hubbleovův teleskop, je společný zájem Geogre a jeho otce. Zájem o vesmír zdědil bezpochyby po něm.

Nejenom George prožívá obrovskou nervozitu, z příčiny nevědomí co se ukrývá v dopise. Společně s ním je netrpělivá i celá jeho rodina. Především Georgova máma, které odešel její milovaný manžel a teď se jí vrací všechny vzpomínky zpět. George trápí, že si na svého otce příliš nepamatuje, jen z vyprávění rodinných historek. Byl tehdy moc malý, když mu otec umřel. A teď má možnost seznámit se s ním mnohem blíže. Je velice obtížné se vyrovnat se smrtí blízkého a zvláště, když se po tolika letech vrátí dávno zapomenuté vzpomínky. Dopis není pouze osobní zpověď otce, nýbrž vybízí čtenáře se nad mnoha důležitými skutečnostmi zamyslet: „*V životě nemáme vyměřené jen místo. Máme vyměřený i čas. Tak to je a já nemohu jinak, než vycházet z toho, co je teď kolem mě.*“⁵¹ I mladý čtenář se začne zamýšlet nad smyslem života, proč jsme na světě nebo jak dlouho tu budeme.

Jan Olav, Geogrův otec, vystudoval medicínu a pracoval jako lékař. Tudíž jako vědec nevěřil v žádný posmrtný život. Z pragmatického hlediska věděl, že po smrti nic už nepříjde.

⁵⁰ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Praha: Albatros, 2004, Klub mladých čtenářů (Albatros). s. 15.

⁵¹ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Praha: Albatros, 2004, Klub mladých čtenářů (Albatros). s. 16.

Bylo velmi obtížné si připustit, že umře, kvůli vážné nemoci, která se nedala vyléčit, zde medicína selhala. Předčasná smrt pro otce je velice bolestivá, nikdy neuvidí svého syna vyrůstat, maturovat, řídit auto a mnohé další obyčejné, leč důležité životní události. Pro mnohé z nás každodenní stereotyp. Až když je pozdě, tak si člověk uvědomí, jak tyto obyčejné věci jsou ve skutečnosti velice důležité, a proto bychom si jich měli každý den vážit a nebrat je jako samozřejmost. „Život a smrt jsou lícem a rubem téže mince. Ten, kdo volí život, předem bere na vědomí i nadcházející smrt.“⁵² Nad tím vším nás novela nenásilně donutí uvažovat.

Celý dialog mezi otcem a synem doprovází řada hádanek, které Geogre musí vyřešit. K největším hádankám patří záhadná Dívka s pomeranči. „*Mladý muž a stejně mladinká dívka se letmo sekají v tramvaji. Už nejsou děti, ale ještě nestihli úplně dospět a nikdy předtím se nesetkali. O pár minut později se mladý muž domnívá, že dívka upadne náklad pomerančů. Chytne ho a dopadne to špatně, protože pomeranče se vysypou. Dívka mu řekne, že je nešika, vystoupí z tramvaje na příští zastávce, zeptá se, jestli si může vzít aspoň jeden ubohý pomeranč, a mladý muž zmateně kývne. Pak přejde několik týdnů a znovu se potkají v kavárně. I tentokrát drží dívka veliký papírový pytel plný pomerančů. Mladík se posadí k jejímu stolu a celou minutu spolu sedí a hledí si do očí. Možná to zní jako fráze, ale během těch šedesáti vteřin si skutečně hledí hluboko do očí a dohlédnou až na dno svých duší, on do její, ona do jeho. Položí mu ruku na jeho a on jí řekne, že je veverka. Pak se dívka s grácií zvedne a vypluje z kavárny s pytlek v náručí. Mladík si všimne, že má v očích slzy.*“⁵³ Čtenář zde hádá, kdo je záhadná dívka? Proč sebou nese pokaždé plnou náruč pomerančů? Zjistí Jan Olav její skutečné jméno? Setkají se ještě vůbec? A mnoho dalších dosud neobjasněných otázek k tématu dívka s pomeranči. Zde je čtenář zcela vtáhnut do děje a s nadšením čte další řádky.

Jan Olav se nevzdává a dívku hledá, kde ho jen napadne, ale bez úspěchu. Nakonec ji našel, na trhu, kde kupovala opět pomeranče. Zvláštním znamením bylo, že nekupovala pomeranče jako ostatní zákazníci, nýbrž každý pomeranč pečlivě prohlédla ze všech stran a až poté jej velmi opatrně vložila do papírového sáčku. Poté nasedla k nějakému záhadnému muži do bílého auta a odjela. K čemu potřebuje, tak mladá dívka tolik pomerančů a s láskou vybíraných? Další ze záhad s Dívkou s pomeranči. Následovala řada neúspěšných pokusů

⁵² ŠUBRTOVÁ, M. *Tajemství života a smrti v románech Josteina Gaardera*. Školní vzdělávací programy (internetový portál). Brno: PdF MU, 2006 (přístupné z: www.svp.muni.cz).

⁵³ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Praha: Albatros, 2004, Klub mladých čtenářů (Albatros). s. 40.

znovu dívku najít a aspoň na malou chvíli ji opět spatřit. Až kouzlo Vánoc způsobilo, že se setkali znovu, tentokrát v kostele. Poznal ji u bez sáčku plného pomerančů. Toto setkání bylo velice výjimečné, a to nejen proto, že byly Vánoce. Poprvé Jan Olav políbil Dívku s pomeranči. Sdělila mu smutnou informaci, že na půl roku odjíždí do Španělska. Otázkou tedy zůstalo, jestli dokáže čekat na její návrat. I přes dlouhé půl roční odloučení od sebe nepřestali na sebe myslet. Dívka s pomeranči překvapivě znala adresu svého milého, a tak mu poslala pohled z dalekých cest. V Janu Olavovi vzrůstal také počet hádanek o záhadné Dívce s pomeranči. Až ke konci novely se čtenář doví, že záhadnou a neznámou Dívkou s pomeranči je Veronika, Geogrova máma. Tudíž táta zde popisoval kouzelné až fantazijní seznámení se svou vyvolenou ženou. A k čemu potřebovala tolik pomerančů? Veronika hromadu pomerančů malovala, proto každý zvlášť velice pečlivě vybírala. A záhadný muž? Byl současný nevlastní otec George, Jorgen.

George se musí zamýšlet nad významem bytí na zemi. Jeho otec ho k tomu po celé čtení dopisu nabádá: *„Co je ta pohádka, v níž žijeme a kterou každý z nás smí prožívat jen kratičkou chvíli? Ten vesmírný teleskop nám snad jednou pomůže z charakterů té pohádky pochopit víc. Odpověď na otázku, co je to člověk, se třeba skrývá v prostoru za galaxiemi. Myslím, že jsem v tomhle dopisu mockrát použil slovo záhada. Pokus porozumět vesmíru lze možná porovnat s tím, když se snažíme složit všechny dílky velké skládačky. Přestože tady jde do stejné míry o duševní, či dokonce duchovní hádanku, a možná jsme na ni už ve svém nitru odpověděli. Protože jsme přece tady. Vesmír jsme my.“*⁵⁴ Filosofických úvah nad smyslem života nalezneme v této knize mnoho. Jsou velice srozumitelně napsány i pro mladé čtenáře.

Dopis otce synovi ovšem nezůstane bez odpovědi. George odpovídá otcí: *„Milý táto! Děkuji ti za dopis, který jsi mi poslal. Byl to šok a měl jsem z něj ohromnou radost, ale zároveň mě důkladně potrápil. Právě jsem se dopracoval k těžké volbě. Jsem si naprosto jist, že bych si vybral žít život na Zemi, i když je jen „na malou chvíli“. Takže teď můžeš konečně zapomenout na všechny svoje starosti. Můžeš „odpočívat v pokoji“, jak se říká. Děkuji ti, že ses odhodlal k lovu na Dívku s pomeranči! Máma vaří v kuchyni večeři. Říká, že to bude něco francouzského. Jorgen se co nevidět vrátí z toho, čemu říká „sobotní proběhnutí“, Miriam spí. Dnes je 17. listopadu a za pět týdnů budeme mít Vánoce. Položil jsi mi několik zajímavých*

⁵⁴ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Praha: Albatros, 2004, Klub mladých čtenářů (Albatros). s. 115.

*otázek o Hubbleově teleskopu a představ si, že jsem o něm nedávno dopsal seminární práci!*⁵⁵ Poté, co George napíše odpověď tátovi, předá dopis mamince, aby si jej přečetla.

Celá kniha, jak je již zde uvedeno, je psána velice poutavě, zaujme nejen mladší čtenáře, ale i ty starší. Vypravěč vypráví v ich formě, střídá se zde dialog mezi Georgem a tátou a reálný svět, který se odehrává v přítomném čase. Velmi poutavá zůstává časová propast jedenácti let a i přesto spolu „napíší“ knihu. Novela v sobě ukrývá mnoho hádanek, které jsou pro čtenáře velice atraktivní, a nenásilnou formou si získává pozornost čtenáře. Právě tajemnost knihy nedovolí, aby ji odložil a už se k ní nikdy nevrátil. Příběh ho přiměje k zamyšlení. Autor zde výborně vytušil, jakým způsobem zcela upoutat. Toto dílo může pomoci i s vyrovnáním se se smrtí blízkého člověka. Kde si čtenář uvědomí, že smrt není nic neobvyklého, nýbrž patří neodmyslitelně k životu.

Na námět knihy vznikl i stejnojmenný film, který vznikl v roce 2009. Jde o drama, které trvá necelou hodinu a půl, režisérkou je Eva Dahr. V hlavních rolích se nám nepředstavují příliš známí herci, Mikkel Bratt Silset, Annie Dahr Nygaard a mnoho dalších. Jak již to většinou bývá, tak celovečerní film je na rozdíl od novely připraven a řadu zajímavých scén. Pokrývá pouze hlavní myšlenku. I v tomto případě platí, že kniha zůstává mnohem lepší než filmová adaptace.

3.3 TAJEMSTVÍ KARET

Knihy se stala prvním Gaarderovým bestsellerem u nás. Poprvé vyšla v roce 1997. Filozofický román, který je určený pro čtenáře od dvanácti let. Hlavní myšlenkou celého Gaarderova díla je otázka: Kdo jsme a odkud jsme se vzali? Příběh je vyprávěn převážně ich formou. Dílo je členěno na jednotlivé kapitoly a také na dílčí části knihy, které nesou názvy karet: piky, kříže, žolíky, srdce a káry. Nejedná se pouze o jeden příběh, ale o dva příběhy propojené v jeden celek.

Hlavním hrdinou příběhu je dvanáctiletý Hans Thomas, který společně se svým otcem cestuje autem z norského Arelandu do řeckých Athén. Cesta není pouze nahodilá dovolená, ale má jasně stanovený cíl, najít Hansi Thomasovi jeho mámu, která od něj odešla, když měl čtyři roky: *„Maminka odešla do světa, aby našla sama sebe. Táta i já jsme chápali, že matka čtyřletého syna má nejvyšší čas najít sama sebe, a tak jsme ten její nápad podpořili. Jenom jsem nikdy nepochopil, proč když chtěla najít sama sebe, musela odjet pryč. Proč si tu*

⁵⁵ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Praha: Albatros, 2004, Klub mladých čtenářů (Albatros). s. 155.

*záležitost nemohla vyřídit u nás v Arelandu, anebo proč jí nestačil třeba výlet do Kristiansande? Já osobně radím všem, kdo chtějí najít sami sebe, aby zůstali přesně na tom místě, kde právě jsou. Jinak jim hrozí velké nebezpečí, že se někde ve světě zatoulají napořád. Od mamincina odjezdu uběhlo tolik let, že jsem si nemohl pořádně vzpomenout, jak vypadala. Pamatoval jsem si jen to, že byla mnohem krásnější než všechny ostatní ženy. Aspoň to říkal táta. Kromě toho tvrdil, že čím je žena krásnější, tím je pro ni těžší najít sama sebe.*⁵⁶ Jeho táta hledal manželku Anitu stále, ale marně. Až jednoho dne mu dovezla jedna paní časopis z Řecka, kde byla vyfocená jeho žena. Tudíž se odhodlali jet maminku hledat do Athén.

Táta Hanse Thomase je bývalý námořník a nyní pracuje v dílně v Arelandu. Děťství neměl vůbec jednoduché, jelikož byl syn německého vojáka: *„Z té výpravy na brusinky se stala nejdůležitější událost mého života. Možná zní podivně, že nejdůležitější událost mého života se odehrála třicet let předtím, než jsem se narodil, ale kdyby tu neděli babička nepíchla kolo, nebyl by se narodil táta. A kdyby se nenarodil on, neměl bych nejmenší šanci ani já. Takže babička s plnou taškou brusinek nahoře na Frolandu píchla. Potřeby na zalepení duše s sebou samozřejmě neměla, ale i kdyby měla všechny záplaty světa, stejně by sama duši zalepit nedokázala. V té chvíli po silnici přijížděl německý voják na kole. Přestože to byl Němec, nijak zvlášť válečnický nevypadal. Naopak byl k tomu mladému děvčeti, které se nemohlo s nasbíranými brusinkami dostat domů, docela zdvořilý.*⁵⁷ Dědečka nikdy nepoznal a ani nevěděl, že má syna a vnuka. O výchovu syna se staral sám, neměl žádnou jinou ženu kromě jeho manželky. Léta strávená na moři se na něj neblaze podepsala, byl naučený každý den pít alkohol a k tomu vykouřil mnoho cigaret. Nebyl ovšem pouze obyčejným námořníkem. Mezi jeho velké koníčky patří filozofie, nejenom knížky, ale sám vymýšlí filozofické dedukce. Filozofie není pouze jediná záliba, dále sbírá pouze žolíky. Koupí si balíček karet a schová si pouze jedinou kartu, žolíka. Není to nahodilá karta, jde o výjimečnou kartu, která má v systému karet zvláštní místo. A otec Hanse Thomase se považoval za takového žolíka.

Hans Thomas a jeho táta se tedy vypravili na dlouhou cestu do Athén, jen oni dva a starý Fiat. Na trase měli spoustu kuřáckých zastávek, jelikož jeho táta nesměl kouřit v autě. Hans Thomas si během dlouhé cesty četl dětské komiksy, anebo si vykládal karty. Velice důležitá zastávka se konala na jedné z mnoha benzínových pump na hranicích mezi

⁵⁶ GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 19.

⁵⁷ GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 21.

Německem a Švýcarskem, na první pohled nebyla ničím výjimečná až na podivnou obsluhu, trpaslík: „*Po celou dobu, kdy mužik mluvil, se na mě díval, jako by v životě neviděl dítě. Myslím, že ze mě nemohl spustit oči hlavně proto, že jsme byli stejně velcí. Když už jsme se chystali nastoupit a jet, vytáhl zelené pouzdro s malou lupou. „Vezmi si ji,“ řekl zajímavě. (Táta mi překládal) „Kdysi jsem ji vybrousil ze starého sklíčka, které jsem našel v žaludku zastřelené srnky. V Dorfu by se ti mohla hodit, namouduši ano, chlapče.*“⁵⁸ Hans Thomas si tedy lupu ponechal, i když nechápal, k čemu mu jednou může být užitečná.

Cestou se měli na doporučení trpaslíka zastavit ve švýcarském Dorfu, malebná vesnička, na které nebylo nic zvláštního. Zde se ubytovali, aby tu strávili dvě noci. Po ubytování se rozhodli projít po této malé vesničce. Nic zvláštního se tu na první pohled nenacházelo. Táta Hanse Thomase šel navštívit místní hospůdku a Hans Thomas se vydal podívat do pekárny, která jej zaujala. Od starého a milého pekaře obdržel tři bocháňky, různých velikostí. Ten největší měl sníst až jako poslední, i když neznal důvod, tak i přesto pekaře poslechl. Největší a zároveň poslední bochánek si tedy nechal na večer. Už při prvním kousnutí mu bylo divné, že by byl uprostřed tvrdý. Při bližším ohledání zjistil, že uvnitř je zapečená miniaturní knížka. Byla dokonce tak malá, že písmo se nedala pouhým okem přečíst. Hans Thomas vytáhl na pomoc lupu. Pomocí lupy kolibří knížku začal číst, byl to příběh o purpurové limonádě a kouzelném ostrově z roku 1946. Zde začíná druhý příběh, který vypráví starý pekař Hans mladému Albertovi.

Po odjezdu z Dorfu, Hans Thomas, čte se zaujetím kolibří knížku, vždy pouze malý úsek, protože čtení s lupou je nesmírně náročné. Cestou měli s tátou spoustu filozofických debat, nejen o životě, ale také o tom, o tom, co je člověk: „*Vyslovil jsem názor, jak je zvláštní, že my lidé, i když jsme v mnoha směrech tak inteligentní a dokážeme odhalit tajemství vesmíru a složení atomu, nevíme skoro nic o sobě. Na to mi táta řekl něco tak chytrého, že bude nejlepší, když to zopakuji doslova: „Kdyby byl náš mozek tak jednoduchý, že bychom mu mohli rozumět, byli bychom tak hloupí, že bychom mu stejně nerozuměli.*“⁵⁹ Zastavili se také v lunaparku, kde si Hans Thomas nechal předpovědět o jeho budoucnosti, kterou postarší cikánka spatřila v její křišťálové kouli a také v kartách. Cikánka správně odhadne, že Hans Thomas je výjimečné dítě, nejen pro svoje datum narození, jelikož se narodil v přestupný rok 29. února.

⁵⁸ GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 26-27.

⁵⁹ GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 148.

Dlouhá trasa pomalu ubíhala, a tak se Hans Thomas a jeho táta blížili do Athén. Cestu si zpestřili i plavbou na trajektu. Když dorazili do Athén, vydal se táta za módním agentem, aby mu pomohl nalézt jeho ženu. Mají obrovské štěstí, naleznou Anitu právě při práci: „*Byla tak vyvedená z míry, že než byla schopna něco udělat, proplulo mi hlavou celé moře myšlenek. Především jsem si uvědomil, že ji vlastně neznám. Přesto jsem okamžitě věděl, že je to moje matka, protože něco takového pozná dítě hned. A také mi připadalo, že je neuvěřitelně krásná. Ostatní se odehrálo jako ve zpomaleném filmu, i když maminka poznala hlavně tátu, rozběhla se teď ke mně. Hned mi přišlo táty strašně líto, protože to vypadalo, jako by máma stála hlavně o mě. Když ke mně doběhla, odhodila svůj elegantní klobouk a pokusila si mě vyzvednout do vzduchu, ale to se jí nepovedlo, protože za osm let se ledacos změní nejen v Řecku. Místo toho mě tedy objala a přitiskla mě k sobě.*“⁶⁰ I když našli milovanou manželku a matku, nikde nebylo psáno, že se s nimi vrátí zpátky do Norska. Uběhlo celých osm let, kdy hledala sama sebe.

Druhý příběh, který nalezneme v kolibří knížce, čte Hans Thomas. Celou miniaturní knížku vypráví starý pekař Hans, který kdysi dávno žil v malé vesnici, Dorfu. Mezi lidmi je považován za podivína. Hans se dobrovolně ujme dvanáctiletého Alberta, kterému umře maminka na tuberkulózu. Nezůstane sám, má ještě otce a sourozence, ale právě Albert je nejmladším členem rodiny. Otec Alberta neunese nečekanou smrt blízké osoby, a tak svůj žal utápí v alkoholu. Malý Albert zůstává sám, odkázán sám na sebe, jelikož starší sourozenci si zařídili život po svém.

Hans vypráví jeho celoživotní tajemství o tom, jak jako námořník ztroskotal a našel na první pohled pustý a zároveň malý ostrov. Ale ostrov nebyl vůbec neobydlená, žili tu zvláštní trpaslíci, kteří měli na zádech znaky z karet piky, káry, kříže a srdce. A každý měl přidělené své vlastní číslo. Nebyli vůbec chytří, ale zato manuálně zruční. Hans našel na ostrově i živého člověka, starého námořníka Froda. Frodo ztroskotal na pustém ostrově zcela sám a v náprsní kapse mu zůstal pouze balíček karet. Každý den si vykládal karty, pasiáns. A jednoho dne se mu na ostrově zjeví trpaslíci s označením jako na kartách. Výplod jeho fantazie se stal skutečností: „*Postupně jsem jednotlivým kartám začal připisovat různé vlastnosti. Představoval jsem si je jako dvaapadesát členů čtyř různých rodin. Kříže měly hnědou pleť, robustní stavbu těla a tuhé kudrnaté vlasy. Kára byla štíhlejší, křehčí a pružnější. Měla téměř bílou kůži a rovné, stříbrnitě lesklé vlasy. Pak tu byla srdce, ze všech*

⁶⁰ GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 276.

karet nejmilejší. Měla kulatější tělesné proporce, červené tváře a hustou světlou kštici vlasů. A konečně piky. Vzprímené, bledé, s poněkud strnulým a přísným výrazem, pichlavýma tmavýma očima a černými střapatými vlasy.“⁶¹ Trpaslíci nebyli příliš inteligentní, a tak je Frodo naučil řemeslům. Prozradil jim i tajný recept na výrobu purpurové limonády, která má nepopsatelnou a nezaměnitelnou chuť všeho na co si lze jen vzpomenout: „*Nápoj, který báječně chutná a cítíš ho po celém těle, ale zároveň je tak zákeřný a nebezpečný, že jsem rád, že není doma v Německu k dostání. Vařil jsem ho ze šťávy květů purpurových růží. Jsou to nepříliš vzrostlé keře s drobnými purpurově rudými kvítky a rostou všude na ostrově. Ostatně jsem nemusel růže trhat ani z nich lisovat šťávu sám. Tu práci obstarávají včely větší než vrabci doma v Německu. Staví si úly v dutých stromech a tam také shromažďují nektar, z něhož se purpurová limonáda vyrábí.*“⁶² Purpurová limonáda zároveň otupuje mysl, proto trpaslíci nejsou inteligentní.

Život na ostrově plynul poklidným životem, celých šestnáct let, než na ostrov přišel Žolík. Nepatřil do žádné karetní rodiny, byl sám a navíc byl velice inteligentní, a tak měl na Froda spoustu nepříjemných otázek. Žolík žil tedy v ústraní všech trpaslíků a čekal, až nastane žolíkův den. Frodo s Hansem při svém vyprávění zjistí, že Frodo je dědeček Hanse. Žolíkův den nastal, jednalo se o oslavu všech trpasličích karet. Každá karta řekla nějaké proroctví, které se týkalo následujících budoucích let. V ten den umřel také Frodo, usnul a již se neprobudil. Hans společně se Žolíkem uprchnout z ostrova. Trpaslíci tam ovšem nezůstali, zanikli také. Tak jako zmizela Frodova fantazie. Hans se usídlil v Dorfu, kde si otevřel pekárnu. A tak se Albert dozvěděl vše, co potřeboval vědět a také se naučil pekařskému řemeslu, aby jednoho dne mohl převzít pekárnu: „*Pekař Hans zemřel několik let poté, co mi vyprávěl o ostrově. Rok předtím zemřel můj otec. Hans mě ještě stačil adoptovat, takže všechno, co po něm zůstalo, jsem zdědil. Poslední slova starce, jehož jsem měl neskonale rád a která mi řekl na smrtelné posteli byla: „Voják neví, že dohola ostráhaná dívka porodí krásného syna.“ Usoudil jsem, že je to jistě jedna z vět, které mu při slavnosti na ostrově vypadly z paměti a která náhle vyplula z jeho podvědomí ve chvíli, kdy umíral.*“⁶³ Život ve vesnici plynul dále, purpurová limonáda byla schovaná na svém místě, na staré půdě.

Propojení obou příběhů není nahodilé. Hans Thomas obdrží kolibří knížku od starého pekaře, ale jmenuje se Ludvík, bývalý německý voják. Podivné i je, že celá kolibří kniha je

⁶¹ GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 162.

⁶² GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 154-155.

⁶³ GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, s. 283.

napsaná norsky, a přitom by měla být napsaná německým jazykem. Při dočtení knihy si Hans Thomas spojí souvislosti dohromady a pochopí, že pekař je babiččin německý voják, tudíž otec jeho táty a zároveň jeho děda. Když tuto prapodivnou myšlenku sdělí rodičům, tak mu příliš nevěří, ale pro jeho klid, se při zpáteční cestě zastaví v Dorfu a zeptají se pekaře přímo. Maminka Hanse Thomase, již našla sama sebe, a tak se všichni tři společně vrací do norského Arelandu. Při zastávce v Dorfu nenaleznou starého pekaře, nýbrž babičku Linu. Velké překvapení nechápu. Lina jim vysvětlí, že Ludvík pochopil, že Hans Thomas je jeho vnuk, a tak jí zavolal do Norska a ona neváhala a ihned přijela. Bohužel, Ludvík umřel den před příjezdem znovunalezené rodiny, takže si již nestačili všichni dohromady popovídat. Tudíž se do Norska již vraceli čtyři lidé, Hans Thomas, jeho rodiče a babička.

Dílo je vyprávěno převážně spisovným jazykem. A části, které se týkají kolibří knížky, jsou napsané menším písmem než ostatní text. Celý román na první pohled působí jako fantazijní dobrodružný příběh, ale nalezneme zde spoustu filozofických myšlenek, jak již bývá zvykem u Gaarderových literárních děl. Proplétá se zde vyprávění Hanse Thomase o cestě do Athén a čtení o kolibří knížce. Motiv smrti v knize nenalézáme jako ústřední motiv knihy, ale spíše jako vedlejší motiv. Úmrtí a jeho následky nejsou líčeny do podrobností nebo s nějakými emocemi. Smrt nastane zcela přirozeně a bez emocí. V celém románu se setkáme se čtyřmi úmrtími, z toho tři úmrtí nastanou zcela přirozeně, lidé umřou, jelikož jsou už příliš staří, tudíž běžný koloběh života. A jedna smrt je nečekaná, kdy matka Alberta prohraje její boj s vážnou a nevléčitelnou nemocí, umírá zcela nečekaně. Se smrtí souvisí i život. A právě to je stěžejním motivem díla. Čtenář se zde opět zamýšlí nad smyslem života, odkud se vzal člověk, co je osud a otázka víry. Najdeme zde i propojenost s Gaarderovým dílem *Dívka s pomeranči*, kde stejně jako u tajemství karet je stěná filozofická myšlenka, že jsou v životě viditelné jen vítězné losy.

4 ERIC-EMMANUEL SCHMITT: OSKAR A RŮŽOVÁ PANÍ

4.1 ŽIVOT E. E. SCHMITTA

Belgický spisovatel, dramatik a režisér narozený 28. března 1960 ve Francii. Dětství prožil ve francouzském Lyonu. Vystudoval filosofii v Paříži a počátkem 90. let vyučoval filosofii na univerzitě v Chambéry. Po velkém úspěchu svých divadelních her se začal věnovat pouze spisovatelské dráze. V roce 2008 přijal belgické občanství, kde dodnes žije v Bruselu. Z jeho tvorby se u nás zatím můžeme seznámit s **Evangeliem podle Piláta**, vydaném v roce 2005. Počet vydaných knih je velký, ale prozatím nejsou přeložené do českého jazyka.

4.2 OSKAR A RŮŽOVÁ PANÍ

Krátká novela, poprvé u nás vydaná v roce 2002, patří do cyklu o neviditelném, tři příběhů na téma světových náboženství. Křesťanství nás doprovází v příběhu Oskar a růžová paní. Další příběh Noemovo dítě nás seznamuje s judaismem. Poslední vyprávění Pan Ibrahim a květy koránu, ve kterém čtenáři představuje islámské náboženství. Oskar a růžová psaní je vyprávění mladého hochy, který píše své dopisy Bohu. Novela se skládá z 13 dopisů, které píše hlavní hrdina knihy, Oskar. Poslední dopis místo Oskara napsala růžová paní.

Hlavní postavou knihy je desetiletý Oskar, přezdívkou Plešoun. Vyprávění začíná svým prvním dopisem v životě a obrací se v něm k Bohu, fiktivnímu adresátovi. Podle Oskara je psaní obyčejné lhaní, které nemá se skutečným životem nic společného: „*Chceš důkaz? Vezmi si třeba začátek mého dopisu: „Milý Bože, jmenuju se Oskar a je mi deset let. Zapálil jsem kočku, psa, náš dům (myslím, že jsem dokonce ugriloval i červené rybičky) a píšu Ti svůj první dopis v životě, protože dřív jsem fakt nemohl, musel jsem se učit a neměl jsem čas.“ Místo toho jsem mohl klidně napsat: „Říká se mi Plešoun, vypadám stěží na sedm, kvůli rakovině bydlím v nemocnici a nikdy jsem se na Tebe neobrátil, protože si stejně myslím, že neexistuješ.“*⁶⁴ Bohužel, Oskar trpí vážnou chorobou a všechny dosavadní metody o jeho vyléčení byly neúspěšné. Hlavní hrdina ví, že umře a na tom se nic nedá změnit. I když mu to prozatím nikdo neřekl přímo, ale poznal to na výrazu v obličejí jeho lékaře Düsseldorfa.

⁶⁴ SCHMITT, Eric-Emmanuel. *Oskar a růžová paní; Noemovo dítě; Pan Ibrahim a květy koránu*. 2. vyd. Praha: Garamond, 2011, s. 8-9.

Oskar přemýšlí, kde udělal chybu, vždyť se nechal operovat a užíval všechny léky, ale naneštěstí nic nepomohlo. Nastává postupné smíření se smrtí.

Naštěstí má Oskar babi Růženku, postarší paní, která se stará o pacienty v nemocnici. S Oskarem si jsou velice blízcí, protože jeho rodiče nemají čas ani finance za ním každý den jezdit do nemocnice na návštěvu, pouze v neděli. A tak má babi Růženku, která Oskarovi vypráví zajímavé příběhy o zápasení ve volném stylu. Příhody čerpá ze svého mládí, kde zápasila pod přezdívkou Škrtička z Languedoeu. Oskar s nadšením poslouchá vyprávění od babi Růženky. A když hlavní hrdina unikne ze svého pokoje a všichni jej hledají. Jenomže Oskar chce pouze babi Růženku a nikoho jiného. Na oddělení nemá pouze jednu kamarádku, nýbrž i své vrstevníky. Uzenáče, který utrpěl popáleniny prvního stupně. Dále Popcorn, jenž je obtloustlý a stále má hlad. Peggy blue, Oskarova první láska trpí podle něj „modrou“ nemocí, při které vždycky celá zmodrá, a tak se mu zdá nejkrásnější na celém světě. Po úspěšné operaci je však zpátky „růžová“, ale i přesto zůstává jeho milou. Sandrine, která trpí leukémií, ale její léčba je úspěšná. Všichni jeho kamarádi, pochází z nemocnice, jiné naneštěstí nemá.

Oskar není sirotek, má své starostlivé rodiče, jenž za ním každou neděli jezdí na návštěvu. Na neděle se tedy moc netěší, protože rodiče se mu neodvážejí říct, že umírá. A tak mu přinášejí spoustu dárků a her, které s ním posléze hrají. Oskar si o svých rodičích nemyslí nic dobrého, považuje je za hlupáky. Ovšem než opustí tento svět, změní úplně pohled na své milované rodiče, za pomoci babi Růženky. Na Štědrý den Oskar uteče z nemocnice do auta babi Růženky, která odjede domů. Nakonec Vánoce stráví celá rodina u ní a všichni jsou šťastni, i když vědí, že tohle jsou jejich poslední společné svátky.

Hlavnímu hrdinovi zbývá už jen dvanáct dní života. Je mu teprve deset let, ještě mnoho věcí neprožil a už musí umřít: *„Dvanáct dní? To jsem na tom fakt tak blbě, babi Růženko?“ Měla taky na krajíčku. Nevěděla, co s tím. Bývalá zápasnice bránila bývalé holce brečet. To se mi líbilo a trochu mě to rozptýlilo.*

„Kolikátého je dnes, Oskare?“

„To jsou mi nápady! Copak nevidíte kalendář? Je 19. prosince.“

„U mě v kraji máme takovou pranostiku, Oskare. Podle posledních dvanácti dnů v roce se prý dá uhodnout, jaké bude počasí celých dvanáct měsíců příštího roku. Stačí dobře pozorovat každý den, tím získáme zmenšený obrázek měsíce. Devatenáctý prosinec, tak představuje

měsíc leden, dvacátý prosinec únor a tak dále až do jednatřicátého prosince, který znázorňuje příští prosinec. “

„Je to pravda?“

„To je taková pranostika. Pranostika dvanácti dní jak z hádanky. Chtěla bych si na to s tebou hrát. Teda spíš ty se mnou. Ode dneška budeš každý den prožívat a sledovat, jako by pro tebe trval deset let.“

„Deset let?“

„Ano. Jeden den rovná se deset let.“

„Takže za dvanáct dní mi bude 130 let!“

*„Ano. Chápeš? To je vid?“ Babi Růženka mi zase dala pusu – nějak se jí to zalíbilo, zdá se – a odešla.“⁶⁵ Taková dohoda se Oskarovi zalíbí, a tak každý den prožívá spoustu věcí a přitom vždy zestárne o celých deset let. Nevyhne se ani první puse či první opravdové lásce, Peggy blue, se kterou se dokonce i ožení. Dokáže v nemocničních přísných podmínkách strávit u Peggy blue celou noc, kdy si pořád povídali. V jeho „stárnutí“ se nevyhne ani smutným okamžikům, ve chvíli, kdy Peggy blue je po úspěšné operaci a opouští nemocnici. Oskar má radost, že se uzdravila, ale zároveň se stal velice nešťastným „mužem“. Ke konci zbývajících dnů už ani nepíše dlouhé dopisy Bohu, nýbrž jen pár vět. Je hodně unavený a nemá sílu nato, aby psal rozsáhlé dopisy. Poslední dopis v této knize napsala babi Růženka: *„Milý Bože, chlapec umřel. Budu pořád růžová paní, ale už nikdy nebudu babi Růženka. To jsem byla jenom pro Oskara. Zhasl dnes ráno, když jsme si šli s jeho rodiči vypít kávu a byli jsme půl hodinky pryč. Zvládl to bez nás. Myslím, že na tu chvíli čekal, aby nás ušetřil. Jako kdyby nás chtěl ochránit před bolestí, že ho vidíme odcházet navždy. To on nad námi bděl, ne my nad ním. Bolí mě u srdce, mám těžké srdce plné Oskara, zabydlel se v něm a nemůžu ho vyhnat. Slzy si musím nechat na večer, nechci srovnávat svou lítost s nepřekonatelnou bolestí jeho rodičů. Děkuji Ti, že jsem ho mohla poznat. Díky němu jsem dokázala být legrační, vymýšlela jsem mu pohádky, dokonce jsem se stala odbornicí na zápas ve volném stylu. Díky němu jsem se smála a poznala radost. Pomohl mi věřit v Tebe. Jsem plná lásky, hoří ve mně, dal mi toho tolik, že má zásobu na všechna budoucí léta. Brzy na shledanou, babi Růženka.“⁶⁶ Oskar nikdy nelitoval, že umře právě on, naopak bral to velice statečně a svůj nedlouhý život si užil do posledních chvílí. A babi Růženku dovedl k víře v Boha.**

⁶⁵ SCHMITT, Eric-Emmanuel. *Oskar a růžová paní: Noemovo dítě; Pan Ibrahim a květy koránu*. 2. vyd. Praha: Garamond, 2011, s. 26-27.

⁶⁶ SCHMITT, Eric-Emmanuel. *Oskar a růžová paní: Noemovo dítě; Pan Ibrahim a květy koránu*. 2. vyd. Praha: Garamond, 2011, s. 72-73.

Autor E. E. Schmitt se dokázal nenásilně a s lehkostí sblížit se s mladými čtenáři a ne jen s nimi. Snaží se přiblížit velice jednoduchým, leč účinným způsobem víru v Boha. Další část jeho krátkého románu se stala smrt malého hochy, který trpí nevyлéčitelnou nemocí, leukemií. Čtenář tedy ví již od začátku knihy, že hlavní hrdina umře, to jej donutí knihu ani na chvíli neodložit z ruky. Nejedná se o nepoutavý příběh s motivem křesťanství. Kniha pohltí čtenáře od první věty až do konce. Celý příběh vypráví Oskar, tudíž se zde objevují hovorové výrazy či dokonce vulgarismy. Smrt je prezentována jako neodkladná skutečnost, kterou nelze ani na chvíli odložit či ji zastavit. Není ani nějakým způsobem obklopena „růžovým závojem.“ Pro čtenáře se stává nedílnou součástí celého příběhu. Ani se zde nehovoří o nějakém druhém světě, čili o posmrtném životu. Nesetkáme se zde se zbabělou ústřední postavou, nevzdává svůj život i přesto, že mu zbývá jen pár dní. Mnoho dospělých se od něj spoustu věcí naučilo, nevzdávat nic předem a užít si vše až do posledního dechu. Bůh mu nepomůže fyzicky, ale duševně. Má možnost mu napsat vše, co jej trápí a co nikomu jinému nechce říct. Celý příběh přiměje čtenáře zamyslet se nad svým životem, ve kterém by si měl každou chvíli užívat, protože nikdo neví, kdy nastane závěrečný okamžik existence.

5 MORRIS GLEITZMAN: DVA TÝDNY S KRÁLOVNOU

5.1 ŽIVOT MORRISE GLEITZMANA

Spisovatel Morris Gleitzman se narodil 9. ledna 1953 v Anglii. Ve svých šestnácti letech, v roce 1969 emigroval do Austrálie, ve které obdržel i státní občanství. Vystudoval žurnalistiku. Literární dráha nebyla jeho prvotní volba, nejprve pracoval pro televizi jako scénárista. Za přínos literární tvorby pro děti a mládež získal řadu prestižních ocenění. První kniha, byla původně scénář, který se postupem času proměnil v román **Mezi další fakta života**, vydaný v roce 1987. Poslední dosud vydaná kniha byla v roce 2013 s názvem **Nastavený čas**. V současné době patří mezi nehumornější spisovatele tvorby pro děti a mládež. Píše pro čtenáře v rozmezí osmi až deseti let. Svou oblíbenost získal tím, že vytváří zcela obyčejné hlavní hrdiny, kteří se potýkají s každodenními starostmi, tak jak ostatní děti.

5.2 DVA TÝDNY S KRÁLOVNOU

Román vydaný v Austrálii již v roce 1989, v České republice až v roce 1999. Kniha je určena pro čtenáře od deseti let. Ilustrovala Viktoria Ban-Jiráňková.

Ústřední postavou příběhu je Colin Mudford, který žije v Austrálii se svoji rodinou. Nejedná se o příliš majetnou rodinu. Colinovi je dvanáct let a má mladšího bratra Luka, kterému je osm let. Tak jako většina starších sourozenců, tak i Colin žárlí na mladšího bratra. Kniha začíná vyprávěním o Vánocích. Luke v nadílce pod stromeček našel svůj vysněný dárek, letadlo. Colin naopak nedostal mikroskop, který si moc přál. Místo toho obdržel nové boty, jež potřebuje do školy.

Právě na Vánoce je poprvé mladšímu bratrovi špatně. Colin i rodiče si myslí, že se pouze přejedl různých svátečních jídel a sladkostí. A tak jsou přesvědčeni, že se z toho Luke vyspí. Naneštěstí Luke upadl do bezvědomí a přijela pro něj sanitka záchranné služby: *„Zřízenci reptali, když nakládali nosítka do sanitky. ‚Člověk by neřek, že ten mrňous může tolik vážit,‘ zamumlal jeden z nich. Rodiče starostlivě přihlíželi a neřikali nic, a tak se Colin rozhodl, že uvede věci na pravou míru. ‚To bude to jídlo. Devět kousků krocana a čtyři porce vánočního pudinku. Je tak nacpaný, že se mu asi odkrvil mozek.‘ Zřízenci, kteří se rovněž chtěli vrátit ke čtvrté porci vánočního pudinku, si ho nevsímali. ‚Když se přejíte, můžete ztratit vědomí,‘ nedal se odradit Colin. ‚Je to vědecky dokázáno. Mně se to například stalo po gumových hadech.‘ Jeden z mužů pomohl mamince do sanitky, zatímco druhý pomáhal*

*ošetřovatelce zabalit chlapcovy nohy do deky.*⁶⁷ Colin chtěl využít situace a svést se v sanitce, protože dosud v takovém automobilu nejel. I to se mu nesplnilo, autem záchranné služby jela pouze jejich maminka. On s tátou museli dojet do nemocnice autem.

I v nemocnici se zkoušel prosadit Colin se svoji domnělou diagnózou, že se jedná pouze o gastritidu. Doktoři i sestřičky jeho konstruktivní nápad ignorovali. Vzali Lukovi krev, kterou posílali na rozbor až do hlavního města Austrálie, Sydney. Na výsledky se musí čekat celý týden. Rodiče byli zcela vyděšení a ustaraní. Colinovi se jejich výraz nelíbil, a tak jim chtěl pomoci. Měl skvělý nápad, že Lukovi odebere krev a sám ji podrobí testům, tak jak se to učili ve škole. Colinovy testy prokázaly, že Luke je zdravý, ale naopak Colin nemocný.

Colin se začal obávat o svůj život a obviňoval rodiče, že on je ten, kdo je skutečně nemocný. Ale rodiče doma nasadili kamenné výrazy v obličeji a Colina nevnímali. Proto se vydal Colin najít lékaře, který ošetřoval Luka. Večer se tedy vydal na cestu, přešel několik ulic a prohlédl několik domů. Lékař bydlel ve čtvrti se samými luxusními domy. Colin neměl zábrany, tudíž zazvonil na doktorův dům, kde se zrovna konala vánoční oslava s rodinou i přáteli. Doktor celý v rozpacích Colina posadil do svého auta a odvezl jej domů. Cestou mu Colin povyprávěl své výsledky rozboru krve a lékař mu vysvětlil, jak k takovým podivným výsledkům dospěl. Nezbyvalo nic jiného než čekat na výsledky ze Sydney.

Krevní testy nedopadly vůbec podle očekávání rodičů, ale právě úplně obráceně. Urychleně se začal domlouvat Lukův převoz letadlem do Sydney, kde se nachází nemocnice s dokonalejší lékařskou výbavou: *„Už jste někdy havaroval?“ zeptal se Colin pilota letecké ambulance. „Jasně že ne,“ usmál se pilot a dál přežvykoval sendvič s fazolemi a salátem. Colin přivřenýma očima pozoroval startovací dráhu. Bylo větrno. Závany horkého vzduchu vířily prach, který usedal na boční stranu malého bílého letadla. „Asi to bude házet,“ poznamenal Colin. „Asi jo,“ přikývl pilot a napil se čokoládového mléka. „Možná, že se bude hůř navigovat,“ nedal se odbýt Colin. Pilot pokrčil rameny. „Umím výborně číst z mapy,“ řekl Colin. Pilot se znovu zakousl do sendviče a zapil sousto čokoládovým nápojem. „Mám výborný kompas. Nemuseli bychom létat pořád dokola, ztrácet pohonné hmoty a nakonec se zřítit k zemi.“ Pilot dopil, odříhl si a vstal. „Je mi líto, ale máme obsazeno“⁶⁸ Colinovi se nepodařilo ani tentokrát nastoupit do letadla, tak jako předtím do sanitky. Nezbyvalo mu nic jiného než čekat doma s mámou na výsledky ze Sydney, jelikož s Colinem odletěl táta. Slíbil*

⁶⁷ GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 12-13.

⁶⁸ GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 26-27.

tátovi, že se o mámu postará, to ovšem nebyl lehký úkol. Máma nechtěla nic jíst ani pít, byla velice smutná kvůli Lukovi.

Rodiče se obávali vážné nemoci. Lékaři v Sydney jejich obavy potvrdili, jednalo se o nevléčitelný druh rakoviny. Máma Colinovi vysvětlila, že musí odjet do Anglie k tetě a strýci, protože bude v Sydney s tátou i Lukem a že nechtějí, aby Colin byl u toho. Coby dvanáctiletý hoch si to Colin vysvětlil po svém, a to tak, že ho rodiče již nechtějí a nemají ho rádi. Ovšem to se velice pletl, pouze jej chtějí ušetřit pohledu na mladšího umírajícího bratra: *„Colin seděl na střeše kůlny a díval se do kraje. Plech, do kterého se opíralo slunce, ho pálil do nohou, ale Colin si toho nevšímal. Jak si to dovoluji? Klidně to vzdají a nechají Luka umřít! Jak jim mám věřit, že nějakému člověku nové srdce, jinému přišili nohu a v žaludku malého děvčátka našli přívěsek na klíče, když nedokážou vyléčit rakovinu jeho bratra. Kecy. A co ten chlapík z trafiky? Měl nádor na hlavě a vyléčili ho. V dálce Colin viděl malinká kombajn, za nímž se vznášel oblak zvířeného prachu. Jak je možné, že pomocí moderní techniky může v televizi sledovat kriketový zápas, který právě probíhá někde v Indii? Lidé dokážou vyrobit bomby, které můžou vyhodit do povětří celý svět, kombajny s klimatizací a telefonem podobné tomu, s nímž jezdí po poli táta Iana Pearce, a nedovedou vyléčit Luka? Kecy, kecy, nic než kecy.*⁶⁹ Colin si zcela odmítal připustit, že by mladší bratr měl umřít, dával všem za vinu, že boj o Lukův život již vzdali a teď „jen“ čekají, až umře. Také poprvé si uvědomil, že má o svého mladšího, nemocného bratra velké obavy a všechna počáteční žárlivost již dávno vyprchala. Po dlouhém přemýšlení Colin souhlasil, že pojede do Anglie. Na druhý den se společně s mámou vydali vlakem na cestu do Sydney, odkud Colin odletí do Anglie.

Neodletěl jen tak pro nic za nic. Měl vymyšlený velký plán. V Londýně navštíví královnu, která určitě zná jen ty nejlepší lékaře na světě, a ti vyléčí Luka. Během dlouhého letu ze Sydney do Londýna se snaží Colin navázat konverzaci se spolucestujícím, bohužel si nevybere vhodné téma rakovinu, tudíž celý let prosedí pouze se svými myšlenkami. Po přistání ve Velké Británii se obával, že tetu Iris a strýčka Boba nepozná, protože je v životě neviděl, pouze na fotkách: *„Teta Iris už se k němu vrhala s otevřenou náručí, ale Colin stále nebyl rozhodnutý, co má dělat. Za tetou krácel strýček Bob. Nevypadal jako mamčin bratr. Maminka měla koutky nahoru a strýček dolů. Vedle strýčka stál nejbledší kluk, jakého kdy Colin viděl. Byl hrozně velký. Maminka říkala, že mu bylo teprve třináct, ale*

⁶⁹ GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 34.

*měl postavu jako almara. Strýček vedle něho vypadal jako drobeček. Nastalo objímání, líbání, potřásání rukama a nekonečné vyptávání, jak se daří mamince a tátovi a co měli v letadle k jídlu.*⁷⁰ Colin nečekal, že v Anglii bude daleko větší zima než u nich v Austrálii, ještě štěstí, že mu máma zabalila do kufru spoustu svetrů, které využil. U tety Iris a strýce Boba bylo slovo rakovina naprosto zakázané, a tak se s Colinem bavili o všem, kromě mladšího bratra. Colin se strýci svěřil, že by velice rád a nutně potřeboval navštívit královnu v Buckinghamském paláci. Strýc Bob, ale dostal vztek, nemá rád královnu a všechno kolem ní. Hned si spočítá kolik peněz, taková krása stojí daňové poplatníky. Colin se i přesto svého nápadu nevzdal. Navštíví královnu za každou cenu.

Hned druhý den pobytu v Anglii se Colin vydal na cestu metrem. Cíl byl předem samozřejmý, Buckinghamský palác. Jelikož byl v Londýně poprvé v životě, musel se na cestu ptát kolemjdoucích občanů. Když dorazil na místo, byl nadšený, že hradní stráž je venku. Colin začal konverzovat o jeho mladším a nemocném bratrovi, tudíž se potřebuje nutně dostat za královnou, aby mu dala kontakt na nejlepšího doktora na světě. Nic z toho se samozřejmě nestalo. Colina vyvedl strážník od policie za obtěžování hradní stráže. Nevzdával se. Rozhodl se, že se za jakoukoliv cenu sežene telefonní číslo na královnu a aspoň jí zavolá. Sehnal číslo pouze do královské kanceláře, kde mu doporučili, ať královně napíše dopis. Colin tedy napsal: *„Vážené Veličenstvo, drahá královno, nutně s Vámi potřebuji mluvit o mém bratru Lukovi. Onemocněl rakovinou a lékaři v Austrálii si s jeho onemocněním nedokážou poradit. Kdybych si mohl vypůjčit Vašeho lékaře, jistě by se s celou záležitostí vypořádal/a za několik dní. Maminka a tatínek by samozřejmě za jeho/její služby řádně zaplatili, i kdyby měli prodat auto nebo si vypůjčit. Prosím kontaktujte mě laskavě na uvedené adrese. S úctou Colin Mudford. PS: Nejde o žádný vtip. Když zavoláte na uvedené číslo, teta Iris Vám moje slova potvrdí. Pokud by se v telefonu ozval muž, prosím zavěste.*⁷¹ Colin vkládal veškerou svou naději o záchranu Luka do poslaného dopisu a netrpělivě čekal na odpověď.

Královská obálka, ale stále nepřicházela, a tak Colin neváhal a rozhodl se znovu pokusit navštívit Buckinghamský palác. Tentokrát, ale v noci i s bratrancem Alistairem. Nedostali se ani přes zeď, když je zadržela policie a odvezla je oba dva domů. Teta Iris a strýc Bob byli hodně rozhořčení a oba chlapi dostali zákaz kamkoliv chodit z domu. Aby bylo domácí vězení účelné, teta Iris je při odchodu do práce zamknula doma, a tak měla jistotu, že nikde neodejdou. Ovšem to neznají ještě zcela Colina, který dostal další geniální nápad,

⁷⁰ GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 44.

⁷¹ GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 58.

vyhledat nejlepší nemocnici ve Velké Británii a tam nalézt toho nejlepšího lékaře či lékařku. Uzavřené dveře pro něj nebyly překážkou, zvládnul odšroubovat celý zámek, tudíž se dostal z domu. Našel nevyhlášenější nemocnici v Anglii, odhodlaně vešel dovnitř. Dokonce i vyhledal lékaře, ovšem ani tentokrát mu nikdo nepomohl, naopak nechali jej vyvést z nemocnice. Před nemocnicí narazil na plačícího dospělého muže. Nechápal to, v životě tátu neviděl plakat. Neváhal a přistoupil k utrápenému pánovi sedícím na obrubníku. Colin zjistil, že se jmenuje Ted Caldocoten. Smutný je z příčiny, že jeho přítel je vážně nemocný, trpí rakovinou a neuzdraví se. Mají s Colinem stejný problém, rakovinu. Ted slíbil, že sežene doktora, aby se mohl zmínit o Lukovi. Ten den se naštěstí Colin vrátil domů včas.

Druhý den se Colin potřeboval opět vrátit do nemocnice. Aby se dostal z domu, musel opět použít stejný postup. Ted mu nelhal, zařídil mu pohovor u lékaře: „*Doktor Graham patří k nejvýznamnějším odborníkům na rakovinu na světě,*“ dodal Ted. „*To je úžasné,*“ zaradoval se Colin. „*Kdy můžete odletět? Na každý let mají nějaké volné letenky. I na dnešek. Mimochodem, jaké máte číslo košile?*“ „*Posad' se, Coline,*“ vyzval ho doktor Graham. Colin si sedl na koženou židli. Doktor Graham se usadil na kraj stolu z leštěného dřeva. „*Nemusíte mít strach, že by vás posadili někam k záchodu,*“ ujistil doktora Colin. „*Dohlédnu na to.*“ „*Coline,*“ řekl doktor Graham, „*spojil jsem se s nemocnicí v Sydney, kde leží tvůj bratr Luke.*“ Na Colina to udělalo obrovský dojem. *Tihleti chlapíci tedy rozhodně neztrácejí čas.* „*Volal jsem tam dnes ráno a mluvil jsem s jeho ošetřujícím lékařem,*“ pokračoval doktor Graham. „*Rodiče vám ten hovor zaplatí. Nebo vám táta dá pár košil.*“ Doktor Graham se nepatrně předklonil. „*Ten doktor mi přesně popsal, o který druh nádoru tvého bratra jde. Řekl mi, kde je a kam až zasahuje. Jeho diagnóza je bohužel naprosto správná, Coline. Je mi to moc líto, ale Luka nelze léčit. Zemře.*“⁷² Colin měl obrovský a neovladatelný vztek. Vyběhl jako smyslu zbavený ven. Všem luxusním autům na parkovišti propíchnul kola. Naštěstí ho našel Ted, který mu vložil papírek do kapsy od kalhot a poslal ho domů. Colin cestou domů přemýšlel dále čím Luka zachránit. Stále se nechtěl vzdát, nechtěl nechat mladšího bratra umřít. Musí přece existovat řešení, jak ho uzdravit. Napadlo ho, že půjde na univerzitu a vymyslí lék na rakovinu, ale na to neměl dostatek času.

Ráno si vzpomněl na schovaný lísteček od Teda. Na papírku byla napsaná adresa. Colina hned napadlo, že jde o adresu bydliště Teda. Neváhal a vydal se ho navštívit. Ted byl zraněný, nemohl skoro vůbec chodit. Colin se obviňoval, že je to kvůli těm autům, kterým

⁷² GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 86.

probodal pneumatiky. Ale mýlil se. Teda napadli místní občané. Důvodem byla sexuální orientace Teda, byl to homosexuál. A také se přiznal, že trpí onemocněním AIDS. Colin o této nemoci něco málo již slyšel. Nebyla to pro něj neznámá nemoc, přesto se k Tedovi neotočil zády. Jelikož Ted nemohl chodit, vydal se Colin navštívit jeho přítele Griffa sám. Aniž by to čekal, měli si opravdu o čem povídat. Colinovi bylo nadmíru líto, že se Ted s Griffem několik dní neuvidí a kdo ví, jestli se vůbec ještě někdy shledají. Colin si z nemocnice vypůjčil invalidní vozík, aby dopravil Teda za jeho nemocným přítelem do nemocnice. Tento nápad se mu úspěšně povedlo provést. Bylo obrovské štěstí, že se ještě spolu setkali. Následující den Griff umřel.

Colin se ovšem nestihl v pravý čas vrátit k tetě Iris domů. Zjistila Colinovy nedovolené úniky z domu. Vše jí vysvětlil a měl povoleno pozvat Teda na čaj. Colin pochopil v Anglii spoustu věcí a především tu, že chce být Lukovi i v jeho posledních chvílích s ním. Nechce před skutečnostmi utíkat. Strýček Bob ani teta Iris mu to nechtěli dovolit a odletět mohl pouze s dovozením dospělé osoby, jelikož mu je pouze dvanáct let. Naštěstí měl přítele Teda, který ho bez vědomí tety Iris a strýce Boba posadil do letadla směr Sydney. Colin již ani nedoufal, ale královna mu odepsala: *Drahý pane Mudforde, stálo v dopise, Její Veličenstvo cítí se všemi, kdo trpí a strádají. Dovolte mi, abych jejím jménem popřál Vašemu bratrovi brzké uzdravení. Dole byl podepsán úředník tiskového oddělení Buckinghamského paláce.*⁷³ Colin dopis hodil do odpadkového koše. Při návratu do Sydney se ihned vydal do nemocnice, kde navštívil svého bratra Luka a uviděl i vyčerpané a ustarané rodiče.

Kniha tedy nekončí úmrtím mladšího bratra Luka, ale čtenář již od úvodních stran knihy ví, že se již neuzdraví. Spisovatel Morris Gleitzman ve svém románu popsal dva velmi náročné motivy. Téma smrti a smrtelné onemocnění AIDS. Úmrtí v knize není nahodilé, nýbrž jedná se o skon z důvodu vážné a nevléčitelné nemoci, rakoviny. Kromě dospělého muže Griffa umírá i osmiletý hoch. Autor se především zaměřil na popsání reakce blízkých osob, když zjistili, že v rodině jim jeden ze členů nenávratně zemře. U dvanáctiletého Colina proběhlo nejprve popírání, odmítl si připustit, že by mladší bratr mohl opravdu umřít. Obviňoval rodiče i lékaře, že se dostatečně nesnaží. Poté chtěl celou situaci vyřešit sám a nalézt nejlepšího doktora, aby jej zachránil, ale bylo to marné snažení. Až v závěrečné části knihy si opravdu uvědomil, že bratr skutečně umírá a nelze na tom žádným možným

⁷³ GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 118.

způsobem nic změnit. Teprve v tento okamžik přijímá smíření se smrtí blízkého člověka. Už ji neodmítá a ani nepopírá.

Další nemilé téma onemocnění AIDS spisovatel spojil s dalším náročným tématem pro mládež, a to s homosexualitou u mužů. I v dnešní době mnoho dospělých jedinců nepřijímá do společnosti homosexuálně orientované lidi. A není vůbec lehké se tedy setkat s pochopením u dětí. V příběhu dvanáctiletý Colin tuto skutečnost přijal absolutně bez výhrad. Až je to zarážející, protože mnoho jiných dětí by mělo spoustu nezodpovězených otázek. S homosexualitou spisovatel propojil smrtelné onemocnění AIDS. Ovšem zde je potřeba mládeži vysvětlit, že se nejedná pouze o onemocnění gayů. Autor získal za svoji otevřenost mezinárodní ocenění.

6 TOMÁŠ HOLEČEK: USNULA JSEM

Úspěšný český scénárista Tomáš Holeček se narodil 12. dubna 1979. Námět ke knize poskytnul Jorge A. Estrada, který se nechal inspirovat mexickou legendou, jelikož v Mexiku slaví každý rok den mrtvých. Ilustrace k dílu nakreslila Kristina Dufková. Dílo bylo nejprve zfilmováno a až na základě filmové podoby vznikla i kniha. Dílo je určeno pro všechny čtenáře od devíti let.

6.1 USNULA JSEM

Pohádka je členěna do jedenácti kapitol. Příběh je vyprávěn v er formě a zachycuje celý jeden den. Celý děj knihy se odehrává na neobyčejném a nepopulárním místě, na hřbitově. Ústřední hrdinkou celého příběhu je malá Miroslava, které umírá teta Sofie: *„Miroslava si sundá noční košilku, a než stihne pocítit chlad místnosti, rychle skočí do svátečních šatů. Teprve teď si uvědomí, co to maminka vlastně řekla. ‚A kam odešla?‘ Maminka čeká, vidí, že se Miroslava nesoustředí, protože si zapíná písek na hodinkách. Jsou nové, dostala je teprve před týdnem. Hodiny sice ještě rozeznávat neumí, ale hodinky má moc ráda. ‚Do nebe,‘ řekne po chvíli maminka. Miroslava hned zpozorní. ‚Do nebe? Ta se má.‘ Teta Sofie byla ze všech jejích tetiček ta nejlepší. Když měla loni Miroslava narozeniny, teta Sofie se převlékla za klauna a nikdo netušil, že je to ona. Celé odpoledne bavila všechny děti. Byla to nejúžasnější oslava, co kdy Miroslava měla. Miroslava se zadívá z okna na stále ještě tmavou oblohu, kde září bílý měsíc. Miroslava jako by tetu zrovna viděla, jak si to štrádá s hůlkou po jeho povrchu a vybírá si, v kterém kráteru si dá ranní koupel. Teta Sofie byla skvělá, v nebi se jí určitě bude líbit.“*⁷⁴ Miroslava úmrtí tety nepovažuje za tragédii. Společně se svými rodiči jede na pohřeb právě tety Sofie.

Na pohřeb i přes veškerou snahu dorazí o něco později. Miroslava ještě doposud nikdy na hřbitově nebyla, a tak je pro ni všechno nové a zajímavé. To právě Miroslavu unaví natolik, že usne: *„Miroslava se dostala daleko do středu hřbitova na mírné návrší, kde je nejstarší hrob. Jenže tam Miroslava nemíří, dojde ke hrobu, který stojí na konci cestičky až u hřbitovní zdi. Je na něm napsáno Doňa Josefína a jeho výzdoba je docela skromná, jednoduchá mozaika ze střípků černých a bílých dlaždic, žádné barvy. Fotografie je také černobílá, je na ní starší dáma s šedivými vlasy staženými do dvou drdolů po stranách hlavy*

⁷⁴ HOLEČEK, Tomáš. *Usnula jsem*. 1. vyd. Ilust. Kristina Dufková. V Praze: Albatros, 2010, s. 10.

*a s pichlavýma očima. Ale v květináči na jejím hrobě je krásná květina s velkými růžovými květy. Miroslava si sedne na hrob a přičichne k ní. Těžká nasládlá vůně ji omámí. Zdá se, že k ní doléhá kněžův monotónní zpěv. Miroslava musí zívnout, víčka má tak těžká. Jen na chvíli si opře hlavu o ozdobnou část hrobu a bude se chvíli dívat. Odpočine si. Slunce šplhá výš po obloze, hřbitovem Obregón povívá lehký větřík a tam na hrobu blízko zdi usíná Miroslava.*⁷⁵ Podle mexické pověsti ten, kdo usne nad hrobem, musí mrtvému sloužit až do konce života. Ale tohle Miroslava doposud nevěděla.

Hlavní hrdinka se probudí pod zemí v domě paní Doni Josefíny, u téhož hrobu usnula. Ovšem nevidí ji jako člověka, nýbrž jako kostru. Miroslava je nesvá v novém prostředí a má velký strach, zatímco Doña Josefina má velkou radost, že někdo usnul nad jejím hrobem a bude jí sloužit do konce života. Všechny hroby na hřbitově podle Miroslavy vypadají jako pěkné malé domečky. Ve světě mrtvých se seznámí se Silákem, který jí řekne o prokletí. Miroslava se zděsí, při představě, že už by nikdy neviděla svoje rodiče. A tak hledá nějaké řešení, jak tuto chybu napravit. Vydá se společně se Silákem na cestu ve světě mrtvých. Silák jí všechno rád ukazuje: „*Bratři Obregóni jsou tu nejstarší, nejvíc toho vědí,*“ řekne Silák pod vrškem uprostřed hřbitova. *Sídlo bratrů vypadá majestátně, je ošlehané a zašlé, vysoké tak, že vršky jeho věží končí až kdesi v temné hmotě oblohy. Z toho místa jde trochu strach. Jenže pak si Miroslava uvědomí, že je vlastně v zemi mrtvých, hluboko pod normálním světem a že tady jde vlastně strach ze všeho, ale že už tak nebojí. Je s ní Silák a je na ni hodný. Tak mu vloží svou ručku do kostnaté velké dlaně a ubírají se spolu vzhůru.*⁷⁶ Bratři Obregóni jsou siamská dvojčata, kteří opravdu vědí, jak Miroslavě pomoci, aby mohla zpátky na svět. Musí vypít první slzu zemřelého.

Miroslava se Silákem se vydají na tržiště, kde se dá sehnat úplně vše. Potřebují první slzu zemřelého. Navštíví Thomase, který má vždy vše, co zemřelí potřebují pro svůj posmrtný život. Dokonce prodává i slzy havraní, krokodýlí, musí i velrybí. Nalezne i první slzu zemřelého, ale cena je vysoká. Miroslava si musí ustříhnout své dva copy a navíc k tomu přidat náušnice a hodinky. Má vyhráno, vypije slzu a vrátí se na zem. Jenže Miroslava a Silák netuší, že se k nim blíží Doña Josefina a ta se nevzdává. Chce, aby jí Miroslava sloužila. Doña Josefina odtáhne Miroslavu pryč, ta samozřejmě nestihla vypít první slzu zemřelého. Hlavní hrdinka je zoufalá a uvězněna v domě Doni Josefíny, které už teď musí sloužit. Naštěstí má

⁷⁵ HOLEČEK, Tomáš. *Usnula jsem*. 1. vyd. Ilust. Kristina Dufková. V Praze: Albatros, 2010, s. 14.

⁷⁶ HOLEČEK, Tomáš. *Usnula jsem*. 1. vyd. Ilust. Kristina Dufková. V Praze: Albatros, 2010, s. 34.

Mirolava skvělého kamaráda Siláka, který dovede do země mrtvých tetu Sofii. Vše jí povypráví a teta Sofie je odhodlaná Mirolavě pomoci.

Mirolava nutně potřebuje první slzu tety Sofie, aby se mohla vrátit zpátky k rodičům a ke svému dosavadnímu životu. Jenže tetě Sofii se plakat nechce, a tak jí vypráví Silák u Thomas, jak umřeli. Problém je, že teta Sofie již padesát let neuronila ani slzičku, tudíž ani smutné příběhy o smrti ji nerozbrečí. Právě naopak teta Sofie se jim nezadržitelně směje. Smích stále nekončí, ba naopak stále zesiluje. Až teta Sofie uroní slzu: „Slza!“ vykřikne. *A skutečně už ji drží, už se leskne, konečně je tady – první slza zemřelého. Je ze smíchu, takže je snad lepší a poslední údery zvonů ještě zní. Silák ji rychle podá Mirolavě a ta ji spolkne. Všechno kolem rázem ztichne. Mirolava cítí drobné šimrání po celém těle. Něco se začíná dít. Mirolava dá rychle Silákovi pusku na obě tváře, až se začervená. Pak obejmě tetu, ví, že je to opravdu naposled, tak ji pořádně stiskne. Pak už ji ale něco unáší, cítí podivnou lehkost, vznáší se a krásný pocit jí až zavírá oči. Odněkud zespodu jakoby ze snu ještě slyší, jak všichni volají.*⁷⁷ Mirolava se konečně vrátí na zem. Ihned slyší, jak ji volá máma s tátou a hledají ji. Konečně ji naleznou a diví se, kde má své dva copy. Ještě při odchodu ze hřbitova se Mirolava ohlédne za svými novými kamarády.

Smrt není v knize vylíčena jako něco špatného či smutného. Jedná se o novodobou a moderní pohádku, která je doprovázena četnými a vtipnými ilustracemi. Pro mladé čtenáře autor přiblížil i hřbitov společně s „posmrtným“ životem v podzemí. Hřbitov ale není pochmurným místem, ale stává se zajímavým místem, kde pod povrchem země se nachází svět mrtvých. Kniha je pro děti velice atraktivní a poutavá, zavede je do nového fantazijního světa, který si možná ani neuměly představit. Navíc není příběh zcela vymyšlen, ale opírá se o mexickou pověst, ve které se vypráví, že kdo usne na hrobě, musí tomu zemřelému až do konce života sloužit. Spisovatel nepoužívá odborné výrazy, tudíž je kniha pro dětské čtenáře nenáročná. Knižní podoba se striktně drží filmové animované adaptace. Záleží pouze na čtenáři, kterou verzi příběhu si zvolí.

⁷⁷ HOLEČEK, Tomáš. *Usnula jsem*. 1. vyd. Ilust. Kristina Dufková. V Praze: Albatros, 2010, s. 72.

7 MARKÉTA ZINNEROVÁ: PRINCEZNA Z TŘEŠŇOVÉHO KRÁLOVSTVÍ

7.1 ŽIVOT MARKÉTY ZINNEROVÉ

Česká prozaička, básnířka, scenáristka se narodila 21. června 1942 v Brně. V současné době žije v Jindřichově Hradci. Vystudovala dálkově dramaturgii a scenáristiku na FAMU. Od roku 1961 pracovala v osvětových zařízeních v Liberci a Sokolově, poté jako průvodčí Československých drah v Liberci. Dále pracovala v časopisu Květy, Mladý svět a Pionýr. V letech 1971-1975 působila jako dramaturgyně v Československé televizi. Od roku 1986 se stala spisovatelkou ve svobodném povolání.

7.1.1 LITERÁRNÍ TVORBA MARKÉTY ZINNEROVÉ

První literární dílo byla novela **Zbytky mléčné dráhy**, která byla určena pro dospělé a byla vydána v roce 1965. Další její tvorba byla pouze pro dětské čtenáře. V roce 1970 napsala autorka fantazijní příběh pro děti **Jízdenka na prázdniny**, použila své zkušenosti z práce průvodčí. Další dílo vydané pro děti v roce 1974 **Děti z Pařízkova**, jedná se o realistickou novelu. Pro starší dětské čtenáře byl vydán román v roce 1978 **Tajemství proutěného košíku**. Dílo vzniklo přepracováním stejnojmenného filmového scénáře pro televizi. Stejným způsobem vznikl i další román pro starší dětské čtenáře **Indiáni z Větrova**, který byl vydán v roce 1979. Další román **Kde padají hvězdy** vznikl až v roce 1997 na námět televizního seriálu Jana Hřebejka. Na pomezí tvorby pro děti a dospělé byl televizní seriál **My všichni školou povinní**.

Z pohádkově laděné tvorby můžeme uvést knihu **Drak mrak**, která vyšla tiskem v roce 1972, zároveň se jednalo o scénář k filmové pohádce *Za humny je drak*. Následovaly pohádky se zvířecím hrdinou **Hehe a Chichi, dva ušatí kamarádi**, která byla vydána v roce 1974. **Linda, kočka zahradní** pohádka, která byla napsána v roce 1982, přepracované vydání **Každý večer s kočkou Lindou**, následně v roce 2000 upraveno pod titulem **Kočka Linda, poklad rodiny**. Pohádková novela **Čarovné prstýnky** byla napsána v roce 1980, příběh o Kubovi a víle Zapomněnce. Pohádka **Princezna Rozmarýnka** byla vydána v roce 1984, náprava rozmarné princezny, která musí pracovat ve staré venkovské chalupě.

Markéta Zinnerová je také autorkou mnoho scénářů k televizním a také rozhlasovým pohádkám, zde můžeme uvést pohádky *O ševci Matějovi*, *Čertova nevěsta*, *Elixír a Halíbela*.

Netvoří pouze prózu pro děti, ale také poezii. Básnické sbírky určené především menším dětem **Hádky a básničky pro celý rok, Hádky a básničky pro kluky a holčičky.**

7.3 PRINCEZNA Z TŘEŠŇOVÉHO KRÁLOVSTVÍ

Pohádková knížka, která byla vydána v roce 1975. Spisovatelka Markéta Zinnerová v tomto díle promítla vzpomínky na předčasně zesnulou dceru.

Hlavní postavou v pohádce o koloběhu života je malá Pavlínka. V úvodu knihy hledá Pavlínka společně se svým psem své království, jelikož každá správná princezna musí mít své vlastní království. Došli k babičce, která ji moc ráda viděla a bohatě je pohostila. Pavlínka si velice podrobně prohlíží babičku: „Babi,“ *prohlídla si její tvář Pavla, „ty máš pomačkanější tváře než zjara. A víc ses nahrbila.“*

„To víš,“ *potřásla babička hlavou, „dlouho si stáří otíralo boty na mém prahu, až ho překročilo.“*

„A pomačkalo ti obličej? Proč jsi ho pouštěla? Já bych žádné takové zlé stáří přes práh nepustila.“

„Stáří se neptá. Jako se nezeptá tvůj dětský věk, jestli tě smí opustit.“

„A potom už nebudu holčička? Já nechci. Já budu pořád holčička, protože jsem princezna. Mám růžovou košilku, ona by mi potom byla malá.“

„Jen se neboj. Staneš se dívkou a to je taky krásné.“

„Ale nezestárnu.“

„I zestárneš. To je tak, Pavluško. Člověk se narodí jako miminko. Roste a to je dětství. Pak ještě povyroste a to je mládí. Potom si čas přichvátne a přijde dospělost. A než se dospělí nadějou, navštíví je stáří.“⁷⁸ Babička jednoduchým, zajímavým a srozumitelným způsobem vysvětlila vnučce koloběh každého života. Nakonec se Pavlínka uložila ke spánku.

Ráno se Pavlínka společně se svým psem Šmudlou vydala na cestu zpátky domů. Nebylo to obyčejné putování, stále hledali království pro Pavlínku, aby se stala opravdovou princeznou. Cestou potkali pohřební průvod. Hlavní hrdinka nechápala, proč nesou smuteční hosté skříň a ještě u toho hraje hudba: „Hrají babičce moc hezky.“

„A kampak ji vyprovázejí?“ *Optala se Pavla.*

„Na hřbitov.“

⁷⁸ ZINNEROVÁ, Markéta. *Princezna z třešňového království*. 2.vyd. Praha: Albatros, 1989. s. 6-7.

„Proč ji tam vedou?“

„Vzalo si ji stáří, holčičko,“ řekl muž.

*Pavlinku píchlo hluboko pod krajovým límečkem, jako když si do dlaně zadře třísku. Babičku si vzalo stáří. Stáří, které se neptá, smí-li překročit práh. Přišlo a odvedlo si ji. Ať babičku vrátí! Kdo nakrmí psa a zalije tulipány? Kdo naučí Pavlu písničku o milém sokolíku? Kdo vzdychne u okýnka, že lijavec odplaví zem?*⁷⁹ Pavlínka nechce přijmout, že babičku vzalo stáří. Usmyslí si, že babičku zachrání. Jak šli dále cestou, dotazovala se na spoustu otázek, zajímalo ji, proč roste miminko a mnoho dalších věcí souvisejících se stárnutím.

Přísli k malé zahrádce, ve které byl uprostřed velký strom. Hlavní hrdinka vedla se stromem podivný rozhovor. K tomu, aby byla princezna potřebovala ještě korunku, kterou samozřejmě neměla. V závěru pohádky našli své království, jejich království se nacházelo u nich doma: „Maminko,“ zeptala se Pavlínka, „jak roste třešňový strom?“

A maminka přestala na chvíli uklízet umyté hrnky a odpověděla:

„Vyroste z pecky, Pavlíno. Pecička se zasadí do země a z ní vzejde veliký strom.“

*Pak vyndaly z nádherné, zralé třešně pecku, v květináči za oknem vyrýply důlek a vložily ji tam. Pavla přihnula na pecku zem a dívala se, kdy z ní vyroste veliký strom.*⁸⁰ Celá pohádka příjemným způsobem vypráví o nutném koloběhu života, který pochopí opravdu i ty nejmenší děti, spisovatelka se jim dokázala naprosto přiblížit. Děti po přečtení této pohádky nemají strach ze smrti, jelikož smrt zde není vylíčena jako něco špatného nebo nečekaného, ale jako běžná součást života.

⁷⁹ ZINNEROVÁ, Markéta. *Princezna z třešňového království*. 2.vyd. Praha: Albatros, 1989. s. 14-15.

⁸⁰ ZINNEROVÁ, Markéta. *Princezna z třešňového království*. 2.vyd. Praha: Albatros, 1989. s. 22-23.

8 MARGARET MAHYOVÁ: PROMĚNA

8.1 ŽIVOT MARGARET MAHYOVÉ

Novozélandská spisovatelka se narodila 21. března 1936 ve Whakatame. Po vysokoškolských studiích pracovala jako knihovnice. Literární tvorbě se naplno věnuje od roku 1980. Prozaička Margaret Mahyová je autorkou přibližně 120 knih, které jsou velkého tematického a žánrového rozpětí. Nejčastěji se v její tvorbě objevuje téma dospívání a vztahy v rodině. Jedná se o velice oblíbenou spisovatelku, která získala několik literárních ocenění. Z obdržných cen můžeme uvést Cenu Hanse Christiana Andersena získanou v roce 2006. Od roku 1991 je udělována Cena Margaret Mahyové nejvýznamnější knize pro děti a mládež vydané na Novém Zélandu. Z velkého počtu napsaných literárních děl uvedeme díla: **Drak obyčejné rodiny** a **Lev na louce** vydané v roce 1969. **Záhada zmrzlého přízraku**, která vyšla tiskem v roce 2001.

8.2 PROMĚNA

Dívčí román s fantazijními prvky vyšel poprvé na Novém Zélandu v roce 1986, v České republice byl vydán až v roce 2009 nakladatelstvím Albatros. Kniha je určena pro všechny dívky od jedenácti let.

Hlavní hrdinkou díla je čtrnáctiletá Laura Singerová, i přesto, že se ústřední děj odehrává kolem jejího mladšího tříletého bratra Jonathana, kterému všichni říkají Jacko. Sourozenci vyrůstají v neúplné rodině, pouze s matkou Kate, jelikož jejich biologický otec Stephen je opustil a odstěhoval se k mladé přítelkyni Julii, se kterou čeká novu rodinu. Manželku Kate opustil po patnáctiletém manželství. Kate, Laura a Jacko bydlí v Gardendaleské čtvrti ve vlastním domě. Matka Kate pracuje v knihkupectví, a tak nevydělá příliš mnoho peněz, tudíž žijí skromně, ale nic jim nechybí.

Laura je záhadná mladá dospívající dívka, které se občas hlavou promítnout nahodilé varování vnitřního hlasu, které se vždy vyplní. Takové upozornění nastalo i v den, kdy je opustil otec: *„Já mluvím o tom varování!“ odmítala Laura přejít na jiné téma. „Nejdřív začne všechno vypadat tak nějak jinak... Věci spolu přestanou souviset, jsou najednou oddělené, vypadají tak trochu hloupě, ale jde z nich strach. Všechno se děje jakoby náhodou Jako kdyby sis zničehonic všimla, že jednotlivé části domu, které drží pohromadě, se vlastně vůbec nedotýkají.“* Začala mluvit pomaleji. *„Dostala jsem varování ten samý den, kdy od nás táta odešel k té své přítelkyni. Proto mě to tak nevzalo. Řekla jsi mi, že jsem moc statečná, a já se*

*přítom bála, že se stane něco mnohem horšího. Říkala jsem si, co když jeden z vás umře nebo tak něco.*⁸¹ Kate jako zodpovědný rodič těmto nahodilým předtuchám nepřikládá žádnou váhu a myslí si, že Laura má bohatou fantazii.

Ve stejné čtvrti, kde žijí, Laura navštěvuje i školu. Její pozornosti neunikl Sorensen Carlisen, starší hoch, který chodí do maturitního ročníku a zároveň je prefektem. Ovšem Laura jej nevidí jako obyčejného dospívajícího mládence, ale je přesvědčená, že se jedná o čaroděje. Její matka Kate se tomuto tvrzení vřele směje a nechává Kate, ať si myslí, co jen uzná sama za vhodné. Nicky je dlouholetá kamarádka a spolužačka Laury, které se snaží najít vhodného partnera, jelikož většina dívek ve čtrnácti letech nějaké chlapce již mají.

Kate pracuje každý čtvrtek až do pozdních večerních hodin, a tak se v tento den nezvládá plně starat o rodinu, ale naštěstí má zodpovědnou dceru Lauru, která se o malého Jacka postará. V dobu, kdy je Laura ve škole. Obstarává péči o Jacka paní Frankensteinová, která jim vždy ráda pomůže. Jedná se o paní v postarších letech, která zůstala na světě už sama. Jelikož se Laura o mladšího bratra stará pravidelně a péče o sourozence jí nedělá problémy, má někdy pocit jako by to byl její syn.

Napínavost knihy začíná právě ve čtvrtek, na první pohled relativně obyčejný den jako každý jiný. Laura po škole vyzvedne Jacka od paní Frankensteinové a jde s ním do knihovny, kde si každý z nich vypůjčí knihy. Malý Jacko za vypůjčení knih dostane od knihovnice razítko na ruku. Jedno jediné razítko mu, avšak nestačí, a tak si říká ještě o další na druhou ruku. Knihovnice jelikož má moc práce, nedá Jackovi razítko a obsluhuje další zákazníky. Zklamáný malý chlapec nemluví po cestě o ničem jiném než o druhém razítku, které nedostal. Starší sestra Laura, aby jej rozveselila, tak jej zavede do malého obchodu, kde má majitel Carmody Tique všelijaké věci. Obchodník je na malého chlapce velice vlídný: *„Jen se dívejte, pěkně si to tu prohlédněte,“ vykřikoval Carmody Tique s až děsivou šlechetností, „a taky to tady nebohému bratříčkovu, rozkošnému jehňátku, pěkně vynahradím. Vidím správně razítko na pravé tlapce? A co levá tlapka? Pěkně ji, tygříku, nastav, tygře, tygře, žhavě žhneš v noci, již jak lesem půjdeš.“* Jacko se nečekaně stydlivě tiskl k Lauře, ale vidina razítka jej lákala, a tak opatrně natáhl ruku.⁸² Nabídl Jackovi, že mu otiskne razítko i na pravou ruku. Jacko nabídku s nadšením přijme, i když se stydí. Avšak razítko se mu vůbec nelíbí, je na něm

⁸¹ MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 13.

⁸² MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 26.

hrůzostrašný obličej nějakého muže a prosí Lauru, ať mu razítko smyje. Ovšem záhadný otisk nešel žádným možným způsobem umýt.

Malý Jacko byl od té chvíle nespív a celou noc se mu zdály strašidelné sny. Po probdělé noci byl celý den zesláblý. Matka Kate se seznámí s pohledným mužem Chrisem Hollym, se kterým si velmi dobře rozumí, i když se znají pouze pár hodin. Podle ní jde o velmi šarmantního, vtipného a milého pána. Rande neměla už nejméně rok, a tak společnost opačného pohlaví jí velice lichotila. Ovšem Laura se cítila odstrčená na vedlejší kolej, jelikož je už za ty roky naučená, že v domě jsou jen tři. Navíc představa, že by jí Kate nebyla kdykoliv k dispozici, tak jako teď ji dělala. I přes její velké obavy se Kate chystá na první rande s Chrisem Hollym. Ovšem do večera Jacko onemocní, je zesláblý a blouzní ze spaní. Kate odveze malého Jacka do nemocnice, kde doktor nezjistil, co ho trápí za nemoc, ale doporučil ji přijet ještě znovu ráno. Matka Kate tedy nakonec rande zrušila, nemohla nechat Jacka pouze s Laurou, kdyby se mu náhodou ještě více přitížilo. Chris Holly se zprvu cítí dotčený, ale poté projeví velké pochopení a je Kate k dispozici nejen jako psychická podpora.

Laura přemýšlela, zda Jacko nebyl uhranutý v pozoruhodném malém obchodě, který spolu předešlého dne navštívili. Vydala se tedy za čarodějem, kterým podle ní byl starší kamarád Sorensen Carlisen. Ovšem byl již večer a všude tma. Sorry, jak mu všichni říkali, bydlel na druhém konci čtvrti. Laura se na tuto poněkud nebezpečnou cestou vydala. Před vilou rodiny Carlisenových sice ještě váhala, ale pro záchranu mladšího bratra by udělala vše. Sebrala odvahu a zazvonila, otevřela jí Miriam Sorryho matka. Byla k Lauře velice milá a vlídná, pozvala ji do velikého domu: „*Tohle je Sorensenova pracovna,*“ vysvětlila Miriam a zaklepala. *Laura si začala představovat, jaké by to bylo mít také dveře, na které ostatní klepou – dveře, za nimiž by si mohla potichu vysedávat a dělat se tajuplnou. „Co je?“ ozval se zvnitř hlas – hlas Sorryho Carlislea, o tom nemohlo být pochyb, nebyl hlubší, jen o něco tajemnější než ve škole. „Je tu Laura Singerová,“ odpověděla Miriam a otevřela dveře. Lauru zarazilo, že tu její jméno vyslovují s takovou samozřejmostí. Znají ji, odlišují ji od ostatních obyvatel Gardendaleské čtvrti, přestože do tohoto domu nikdy předtím nevkočila. Bylo jí trapně, a tak se radši podívala do pokoje. Sorry už vstával od stolu a chystal se ji přivítat.“⁸³ Sorry se domníval, že Laura za ním přišla, jelikož se jí líbí a je do něj zamilovaná. Bohužel, se spletl. Laura mu přišla říct o svém malém nemocném bratrovi a o své domněnce, že je uhranutý. Sorry nechápal, jak by jí mohl s tímto problémem pomoci právě on. Laura neváhala*

⁸³ MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 56.

a i další svoji myšlenka mu bez obav sdělila. Sorry se cítil velice dotčený, že on by měl být čaroděj. Po tomto rozhovoru odvezl Lauru na motorce domů, jelikož v noci by mohla být obydlená čtvrť velice nebezpečná, zvláště pro mladou dospívající čtrnáctiletou dívku.

Jackova noc byla poměrně poklidná, ale ráno dostal hrozný křeče po celém těle, které se po nějaké době vracely a zase odcházely. Vyděšená Kate běžela zatelefonovat doktorovi, jelikož telefon v domě neměli. Doktor ihned přijel a konstatoval, že nejlepší by bylo Jacka převést do soukromé nemocnice, kde jej podrobně a pečlivě vyšetří, jelikož ani při druhé prohlídce lékař nediagnostikoval Jackovu zákeřnou chorobu. K velkému Lauřinu překvapení viděla přicházet k domu Sorensena Carlisena, který se přeci jen přijel podívat na nemocného bratra. Konstatoval, že se skutečně jedná o uhrnutí. Ale nejedná se o běžné uhrnutí nýbrž o uhrnutí lemurem: *„Slyšela jsi někdy o lemurech?‘ ,O opicích?‘ ,Primátech!‘ odpověděl Sorry roztržitě. ,Ne – o jiných lemurech. Lemurové byli zlí duchové zemřelých... Říkalo se jim larvae nebo lemurové. Podle mě ten tvůj Carmody Tique není inkubus. Podle mě je to zlý duch, kterému se podařilo získat tělo. Udrží se při životě tak, že z lidí vydává život, energii. Vlastně jsi měla skoro pravdu, že je to upír. On ovšem nepravne jen po krvi, nýbrž po samé podstatě života.‘ Podíval se na Jacka, jako by byl vzácná květina, které vichřice ohnula stonek. ,Prostě...‘ řekl po chvíli, ale zase se hned odmlčel. ,Singerová, jsi velká a statečná holka, ne?... Podle mě má tvůj brácha namále.“*⁸⁴ Laura se obává o život malého bratra, ale řešení jak mu pomoci neví ani Sorry. Snad by mohla pomoci Sorryho babička Winter, která je už stará, ale zato velmi zkušená čarodějnice. Kate společně s Chrisem Holly odvezli Jacka do soukromé nemocnice, kterou naštěstí zaplatí Jackův otec Stephen.

Lékaři si i po vyšetření stále nevěděli rady. Avšak Laura si byla jistá. Podle ní Jacka uhrnul podivný obchodník Carmody Tique. Rodiče tomuto nepravděpodobnému tvrzení nepřikládali žádný větší význam. Jackův stav se v nemocnici vůbec nezměnil, ale alespoň ho infúze drželi při životě. Doktoři sdělili rodičům, aby si nedělali velké naděje, že s největší pravděpodobností Jacko umře. Kate nevěděla, jak se s touto strašnou zprávou vyrovnat, byla na pokraji psychických sil.

Sorry zařídil, aby Laura u nich mohla přespat. Čarodějnice Miriam, Winter a Laura vedly dlouhý rozhovor. Miriam vyprávěla o minulosti, dokonce se i svěřila, že dala Sorryho k adopci, jelikož si přála dceru čarodějkou, ale ne syna. V pěstounské rodině se zpočátku dařilo Sorrymu velice dobře, i když na sobě pozoroval dovednosti, které ostatní děti v jeho věku

⁸⁴ MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 76-77.

neměly. Sorryho pěstounský táta přišel o práci, a tak si všechnu zlost vybíjel právě na Sorrym. Neprávem jej fyzicky brutálně napadl a poté jej zavřel do staré komody a zamknul. Hlavním smyslem bylo, aby lidé neviděli jaké má Sorensen podlitiny na těle. Sorry, aniž by věděl, jakým záhadným způsobem dokázal dostat se z uzamčeného prostoru a přímo do vily Carlisenových. Čarodějnické vazby nelze zpřetrhat, a tak se dostal zpátky ke své biologické matce. Ovšem vyrůstal z něj podivný mladík, občas se ho babička i s matkou báli.

Zkušená čarodějnice Winter měla pro Lauru jen jedno jediné možné řešení, jelikož je senzibil a pozná, kdo je kouzelník či nikoliv. Nabídla jí, že by ji proměnili v opravdovou čarodějnici. Ovšem proměna není snadná a je to nevratný proces. Laura by byla čarodějnici do konce života. Kdyby se nechala přeměnit, měla by šanci se vtisknout do Carmodyho Tiqua a navěky jej zničit a tím zachránit život malému bratrovi. Pokud odmítne, tak bratr nemá žádnou šanci a zemře. Sorry jí to rozmlouval a radil jí, ať si to hlavně pořádně rozmyslí. Jde o velice důležité rozhodnutí, které změní její dosavadní život.

Mladý čaroděj Sorry ví, že Laura je jeho osudová dívka, se kterou se jednou ožení. Sorry potlačuje všechny lidské emoce, aby se zbytečně netrápil. K jeho velké vášni tří příroda. Lauře se Sorry také líbí, ale občas si jím není zcela jistá a má strach. Dospívající mladík Sorry navrhuje Lauře milostné návrhy, na které ještě není připravená. Laura ve společnosti Sorensena přichází na jiné myšlenky než na svého bratra.

Jackův stav se hodinu od hodiny stále zhoršuje: „*Když se o něco později nakláněla v nemocnici nad Jackovou postelí, přišlo jí to všechno tak malicherné. Jacko už byl součástí nemocniční mašinérie. Do jedné ruky měl napojenou kapačku. Do nosu měl zavedenou umělohmotnou hadičku. Nebyl zachumlaný v nemocniční peřině – spíš pod ní ležel uvězněný. Vypadal jako scvrklá panenka, ale byl to bezpochyby on, její bratr. Zpřeházené události předchozích čtyřadvaceti hodin a nezvaní vetřelci jako Chris Holly nebo tři čarodějnice Carlisleovy už jí v paměti začínaly blednout jako vzpomínky na předchozí, ne tak důležitou životní etapu- Nejradši by Jacka vzala a sevřela ho v náručí, aby mu i v kómatu připomněla, že má sestru, která ho miluje a která udělá cokoliv, aby zastavila pomalu se přibližující stíny. Jenže se na něj mohla jen dívat a tvrdošjně si pro sebe opakovat jeho jméno.*“⁸⁵ Laura při pohledu na bezvládné dělo svého malého bratra rozhodla, že proměnu podstoupí a tím mu zachrání jeho mladý život.

⁸⁵ MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 114-115.

Proměna v čarodějnici není snadný úkol, zvláště pro Lauru to bude obzvláště náročné. Nesmí celý den nic jíst a proměna se koná až za tmy. Nikdo z čarodějů ani Lauře neřekl, zda to bude bolet či nikoliv. Měla obrovský strach, ale při pomyšlení na Jacka byla odhodlaná. Celá přeměna má tři fáze. V první fázi ji doprovází Sorryho matka a čarodějka Miriam, která vystupuje jako Přípravovatelka. Doprovodí Lauru do koupelny, ve které jí připraví bylinnou koupel. Poté Miriam nalila do připraveného šálku červené víno a píchla jí do prstu, jelikož potřebuje přilít do nápoje kapku Lauřiny krve. Přípravovatelka ji ještě sdělila pokyny pro její další cestu proměnou, za žádnou cenu se nesmí ohlédnout dozadu a vždy musí jít pouze dopředu a nesejít z cesty. Lauře se v hlavě promítalo spoust myšlenek a míst z minulosti, ale byla odhodlaná nic nevzdávat a jít stále dopředu. Druhá fáze byla u Sorensena Strážce, který ji doprovodil na cestu a věnoval jí meč, který bude ještě potřebovat při své pouti. Trasa byla nebezpečná a záhadná, ale Laura šla odvážně stále dopředu. Cesta byla čím dál více zarostlá houštím a trním, a tak Laura použila meč, aby mohla jít dále, ale učinila největší chybu, ohlédla se. A viděla svou minulost. Najednou se začala topit ve vodě a měla pocit, že umře, vše ji bolelo, naštěstí ji Sorry zachránil a vytáhnul z vody. Měla velké štěstí, že našla zkratku, a tak její ohlednutí nezničilo celou proměnu, jelikož už byla moc daleko. V poslední fázi přeměny ji očekávala zkušená Winter zvaná Zakončovatelka. Laura pro dokončení proměny musela jít zase zpátky stejnou cestou, ale zase se nesmí ohlédnout. Tentokrát i přes velkou bolest všech končetin dokázala dojít zpátky do koupelny, kde ji čekala Miriam, Winter i Sorry: „*Povedlo se to?*“ „*Jen se podívej!*“ vyběhla jí Winter. *Žádala jí na obličej vodu z hadříku. Laura se vyšplhala po Sorrym jako artritická fazole po tyčce. Sorry ji něžně natočil směrem k zrcadlu. I ve světle svíček poznala, že je jiná, že v sobě probudila dřímající část sebe samé a že se jí les v hlavě ještě rozrostl. Už ji neutvářelo jen to, jak spolu Kate se Stephenem válčili. Stala se z ní nová bytost, a to díky nabitě fantazii nejen její, ale i ostatních lidí. Otočila se k Sorrymu. Zjistila, že se jí nedívá do očí vypovídajících o úspěšné transformaci, ale že jí téměř nevědomky zírání na prsa.*“⁸⁶ . Laura dokázala projít celou přeměnou a stala se z ní opravdová čarodějnice.

Následující den Sorry ani Laura nešli do školy, ale vydali se nalézt pana Carmody Tiqueta. Našli ho pod falešným jménem. Dokonce jim přišel otevřít dveře, ihned Lauru poznal, pamatoval si, že jde o dívku, která mu dovedla malého hochy až k němu do obchodu. Laura měla neskutčný úkol, potřebovala, aby k ní Carmody Tique nastavil ruku a ona mu mohla otisknout své razítko na jeho ruku. Carmody Tique poznal, že Sorensen je mladý

⁸⁶ MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 137.

čaroděj a věděl, že si od něj musí držet odstup, a tak se měl na pozoru. Starý muž vypadal o mnoho lépe, než když ho Laura spatřila naposledy v obchodě, jelikož vysával život z jejího bratra. Laura jej prosila, aby si vzal ji místo jejího mladšího bratra, ale Carmody Tique si schválně vybírá malé děti maximálně deset let staré, ovšem ze všeho nejraději má novorozence. Za svůj neblahý život nechal umřít již spoustu nevinných a bezbranných dětí: „Laura ovšem moc dobře viděla, že Carmody Tique je ve svém živlu jako někdo, kdo před ostatními skrýval poklad a teď se jím může pochlubit, protože ví, že o něm ostatní nikomu nepoví. Když je tak sebejistý a hovorný, možná by jí mohl nastavit ruku – třeba ji sám vybidne. Laura otálela, dělala si naděje a zároveň měla velký strach. Pan Tique jí snad četl myšlenky, protože téměř okamžitě dodal: ‚Je to úžasný pocit, že jsem to celý zase já, a proto tě na důkaz díky nechám vybrat.‘ ‚Vybrat?‘ zeptala se Laura. Hned se jí ale začala vařit krev v žilách, protože pochopila. ‚Jestli tvého bratra zničím hned nebo jestli mu agónii prodloužím o další dva tři dny. Naděje umírá jako poslední (tedy aspoň se to říká, i když já bych na to moc nespolehal) a najdou se i tací, kteří tvrdí, že i poslední zachrčení představuje – bez ohledu na bolest – možnost, jak skonat s klidem v duši. Ale tvůj bratr podle mě v kómatu zakusí ten úplně nejhorší strach, protože bude uvězněný v temnotě jen a jen se mnou. Takže ti kvůli němu dávám na vybranou... nabízím určitou slevu.“⁸⁷ Lauru tato nabídka velice pobořila a začala vyjednávat. Vyjednávání rozčílilo Carmody Tiqueta a rozhodl se, že Lauru k sobě přitáhne. Ihned jak k ní natáhl ruku, tak vytáhla Laura z kapsy razítko, které mu otiskla na předloktí. Carmody Tique nevěřicně stál, jako zkamenělý. Po chvíli mu to došlo. Laura sundala sluneční brýle z očí a on poznal, že je čarodějnice. Věděl, že je s ním teď konec. Prosil ji a přemlouval, ale nebylo mu to nic platné. Čekala jej smrt.

Nová čarodějnice Laura splnila svůj nelehký úkol, ale ještě neměla zcela vyhráno. Spěchala do nemocnice za nemocným Jackem, aby jej přivedla zpátky z temnoty na cestu života. Seděla u jeho postele a mluvila na něj, aby se vrátil zpátky a bojoval. Malý Jacko uposlechl starší sestru a jeho zdravotní stav se pomalu začal zlepšovat. Lékaři nechápali, co zapříčinilo chlapcovo celkové zlepšení, ale jedním si jistí byli, že oni mu nedokázali pomoci.

Další den jde Laura do školy, kde na ni před vchodem čeká starý podivný muž. Laura pozná, že je to Carmody Tique, začne ji přemlouvat a poté se jí i plazit u nohou, aby jej nechala žít. Sorensen tohle podivné setkání pozorně pozoruje z povzdálí, kdyby byla potřeba,

⁸⁷ MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 146-147.

zasáhnul by. Carmody Tique odejde s nepořízenou. Sorry o přestávce sdělí Lauře, že by měla jeho trápení ukončit, i když jej ze srdce nenávidí, tak není správné jej nechávat v utrpení a bolestech. Laura nakonec souhlasí, že ještě dnes ukončí jeho pochybný život. Po škole se střetne s Carmodym Tiquetem: *„Tak já to pozvání zase ruším,“ namítla Laura. „Pobyl jste si tu dýl, než bylo ostatním milé. Jasně? Chtěla jsem vás potrápít, ale Sorry Carlisle říkal, že by mi to nemuselo prospět. Takže běžte pěkně pryč, ať už je to jednou provždy vyřízené.“* S Carmody Tiquetem se začalo dít něco hrozného – jako by na něj Lauřina slova měla bezprostřední účinek, projela mu tělem, které sotva drželo pohromadě a bylo po tolika letech nepoctivého přežívání hrozně vyhublé, jako rozkladný elektrický šok. Zaprotestoval pištivým kňučivým hláskem. *„Ach, nenut’ mě, kdybys jen věděla, kdybys jen věděla... Víš, zamiloval jsem se do představy, že bych mohl mít stejné pocity jako lidé. Nemohl, nedokázal jsem se té představě vzdát. Netušíš, jaké to je, protože ty bereš hmatové a chuťové prožitky jako naprostou samozřejmost, jako něco, co ti po právu patří, takže tě o nich ani nenapadne přemýšlet. Už jen tvá kůže ti je zdrojem neuvěřitelné extáze.“* Vykřikoval pan Tique a chňapal po Lauře. *Ve zbytcích obličejů mu cukalo. Byly to takové nepatrné intenzivní záchvěvy, jako by ho zrovna někdo zabil.*⁸⁸ Laura tedy ukončila trápení a z Carmodyho Tiqueta nezbylo nic víc než staré nahnílé listí a jeho oblečení. Sorry jako budoucí Lauřin manžel na ni dával z dálky pozor. Lauru ukončení cizího života vyčerpalo a usnula.

V závěrečné části knihy přeskočíme pár dní, měsíců. Sorensen má již po maturitě a je přijat na stáž k ochráncům přírody, která trvá dva roky. Lauru tudíž připravuje na dlouhé odloučení. Stále platí, že se s ní ihned ožení, jakmile Laura dokončí školu za tři roky. Jacko je zpátky doma a je naprosto bez následků a už ani na hrozný zážitek nemyslí. Matka Kate plánuje s Chrisem Hollym svatbu. Laura se Sorrym jsou propojeni i myšlenkami, tudíž si nemusí ani volat. Nakonec vše dobře dopadlo stejně jako v pohádkách. Dobro vyhrálo nad zlem.

Román je napsaný v er formě vyprávění. Působí velice atraktivně pro mladé dospívající dívky. Kniha je rozdělena celkem do třinácti kapitol. A od začátku až do poslední strany láká mladé čtenářky k dalšímu čtení. Je výborné, že spisovatelka je velice otevřená k důležitým tématům, která se objevují v období dospívání. Námět neúplné rodiny, čarodějnické rituály, sex, vztah mladých lidí se všemi problémy, které řeší dospívající a v neposlední řadě i smrt. Úmrtí je zde podáno zcela realisticky, autorka nechává umírat

⁸⁸ MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, s. 171.

tříletého chlapce, kterému nelze běžně lidskými prostředky pomoci. Líčí beznaděj matky i otce, se kterou se musí vypořádat, nelze se nikdy zcela vyrovnat se zprávou, že váš potomek má zemřít a ještě ke všemu umírat v bolestech. Naštěstí Margaret Mahyová našla řešení v nadpřirozených bytostech. Dokonce je v knize popsáno umírání a následná smrt nadpřirozené bytosti, po které nezůstane mrtvé bezvládné tělo jako u lidí, nýbrž jen staré opadané listí. Autorka dokázala, že se skutečně nejednalo o opravdového člověka. Únikem do fantazijního světa, který je velice poutavý a svým způsobem i dosti realistický. Celá proměna Laury v čarodějnici může působit jako nekonečný příběh, který nemá konce, ale i přesto mladé čtenářky ani na chvíli nenudí. Velice optimistické na celé knize je pozitivní konec, kde zvítězí spravedlnost. Kniha tudíž nemusí oslovit jen mladé jedenáctileté dívky, nýbrž i starší.

9 KATHERINE PATERSONOVÁ: MOST DO ZEMĚ TERABITHIA

9.1 ŽIVOT KATHERINE PATERSONOVÉ

Americká spisovatelka, která se narodila 31. října 1932 v Číně - Ťiang-su. Po úspěšném absolvování vysoké školy pracovala jako učitelka a poté misionářka v Japonsku. Prvním jejím literárním dílem byl soubor esejů určených pro mládež **Kdo jsem**, které vyšly v roce 1966. Stala se i autorkou románů, které čerpají z dějin Japonska **O slavících, kteří nepláčou** a **Loutkař**, vydané v 80. letech 20. století. K nejznámějším románům řadíme **Skvělá Gilly Hopkinsonová; Milovala jsem Jacoba** a další. Autorka se stala držitelkou mnoha literárních cen i mezinárodních. Nejvýznamnější je Cena Hanse Christiana Andersena, kterou získala za svou celoživotní literární tvorbu pro děti v roce 1998.

9.3 MOST DO ZEMĚ TERABITHIA

Řadíme k nejvýznamnější novele Katherine Patersonové. Dílo bylo napsáno v roce 1977, v České republice bylo vydáno v roce 1999. Kniha je určena pro čtenáře od deseti let. Kniha získala ocenění Národní ceny Johna Newberyho za rok 1978 a mnoho dalších po celém světě. Kniha je rozdělena do třinácti kapitol a pro mladé čtenáře je zde i výslovnost anglických jmen.

Ústředními postavami nevšedního příběhu je desetiletý Jess Oliver Aarons a Leslie Burkeová. Jess navštěvuje pátou třídu základní školy v Lark Greecku. Rodiče Perkinsonovi nemá pouze Jessiho, ale ještě další čtyři dcery – May Belle, Ellie, Brendu, Joyce Ann. Nejblíže ze všech sester má k May Belle. Jessova rodina nemá příliš peněz, jedná se o chudou rodinu, která vlastní nevelké hospodářství, které je ovšem neuživí, a tak musí otec rodiny pracovat do města. Jelikož živitel rodiny musí každý den jezdit do města, musí se o hospodářství starat každý člen rodiny, nejvíce Jess, jelikož je mužského pohlaví. K jeho každodenním povinnostem patří dojení krávy Bessy. Jess se někdy v rodině cítí velice odstrčený ve společnosti samých žen.

Leslie Burkeová je desetiletá dívka, která se společně se svými rodiči odstěhovala na venkov. Nejednalo se o chudou rodinu, peněz měli dostatek, jelikož Leslie rodiče pracovali jako spisovatelé. Přestěhování na venkov nebylo bezdůvodné a nahodilé. Toužili jako rodina mít na sebe více času, a to se jim ve městě nedařilo, když byli obklopeni každodenním

městským ruchem. Dokonce si na venkov nekoupili ani televizi, aby je neokrádala o společně strávený čas.

Jessovi se zpočátku nová sousedka vůbec nezamlouvá a doufá, že aspoň nebude chodit do stejné školy, ba dokonce i třídy jako on, ale to se spletl. Leslie navštěvuje stejný ročník jako Jess. Působí na ostatní spolužáky podivným dojmem, jelikož nosí kalhoty a vlasy má ostříhané na krátko, čímž se liší od ostatních děvčat. Jess se celé léto připravoval na každoroční školní závody v běhu. Nemohl se dočkat, až závod vyhraje. Byl přiřazen do čtvrtého rozběhu, kterého se shodou okolností účastnila i Leslie, i přesto, že se jedná o dívku a závody jsou výhradně chlapecké. Jessova noční můra se potvrdila, Leslie jej porazila a dokonce vyhrála i finální běh, tudíž porazila všechny chlapce.

Po prohraném závodě se Jess vyhýbal Leslie a měl strach, aby se spolu tváří v tvář nestřetli. Za pár dní si ovšem Leslie přisedla na sedadlo v autobusu k Jessovi. A začalo velké kamarádství. Od té chvíle spolu trávili většinu času. Jednoho dne napadlo Leslie, že by bylo vhodné, kdyby i vytvořili své naprosto utajené místo, o kterém by věděli jen oni dva: „*Víš, co potřebujeme?*“ volala na něho Leslie. *Opájel se nebesy, a tak si nedovedl vybavit, že by něco na zemi potřeboval.* „*Potřebujeme nějaké místo jenom pro nás,*“ vysvětlovala. „*Bude tak tajné, že o něm neřekneme vůbec nikomu na světě.*“ Jess se zhoupl dozadu a nohama brzdil, aby se zastavil. *Ztlumila hlas, téměř šeptala.* „*Mohla by to být celá tajná země,*“ pokračovala, „*a my bychom byli její vládci.*“ Ta slova ho vzrušila. *Byl by rád někde vládcem. Dokonce i něčeho neskutečného.* „*Jasně,*“ souhlasil. „*Kde bychom ji mohli mít?*“ „*Tady na druhé straně v lese, kam nikdo nepřijde a neponičí nám ji.*“ *Některé části lesa neměl Jess rád: ztemnělá místa, kde si připadal jako pod vodou, ale nezmínil se o tom.*⁸⁹ Takové místo opravdu našli na druhé straně lesa, aby se na tajné nové místo dostali, tak museli překonat potok, který přebrodivili nebo přeskočili. Leslie napadlo, že by se tato jejich záhadná země mohla nazývat Terabithia, a tak měli své naprosto utajené místo.

Tajemné místo Terabithia sloužilo jako únik před realitou všedních dnů. Ve své zemi byli vládci, konali, co jen uznali za vhodné, bránili svoji zemi před různými nepřáteli a hlavně tam byli skutečně sami sebou. Ve škole to bylo něco jiného. Měli konflikt se starší spolužačkou, která navštěvovala sedmou třídu. Janice Averyová byla obtloustlé děvče, která šikanovala mladší děvčata a výjimkou nebyla ani Jessova sestra May Belle, které ukradla

⁸⁹ PATERSON, Katherine. *Most do země Terabithia*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 39.

čokoládové tyčinky. May Belle přemlouvala Jesse, aby se s ní popral, ale podle bratra by se tím nic nevyřešilo, a tak s Leslie přemýšleli, jak se ji skutečně pomstít. Nakonec napsali Janice falešný milostný dopis. Byla z něj nadšená, její vysněný kluk ji napsal, že ji doprovodí pěšky domů, a tak si nechala ujet školní autobus, ale její milý odjel. Janice zuřila vzteky ještě několik dní poté, ale netušil, kdo si takovou podlou věc na ni vymyslel.

Školní rok byl v plném proudu. A rychlostí se blížily nejočekávanější svátky roku Vánoce. Jess nemohl přijít na to, co darovat Leslie, nebyl si jistý, zda jí má něco vyrobit nebo koupit. Peněz měl, ale příliš málo. Navíc se sestrami slíbil, že Max Belle koupí panenku, na kterou se složili všichni členové rodiny. Až jednou při cestě autobusem viděl ceduli s nápisem štěňata zdarma. Neváhal, ihned vystoupil a došel si pro štěně. Na Štědrý den daroval Leslie štěně: *„Jess se s Leslie domluvil, že se spolu na Štědrý den odpoledne sejdou u hradní pevnosti. Zbytek rodiny se vydal na poslední nákupy do Millsburgu, ale on zůstal doma. Pejsek byl cosi malého hnědočerného s velkýma hnědýma očima. Jess sebral Brendě v zásuvce mašli a spěchal přes louku a dolů z kopce se štěnětem, které se mu vrtělo v náručí. Než se dostal ke korytu potoka, olízalo mu obličej, až ho celý páli, a počuralo na prsou bundu, ale nemohl se zlobit. Pevně je sevřel pod paží, a co neopatrněji se přehoupl přes potok. Mohl strouhu přejít pěšky. Bylo by to snazší, ale neubráníl se pocitu, že do Terabithie je třeba vstoupit předepsaným způsobem. Nepřipustí, aby štěně porušilo pravidla.“*⁹⁰ Jess byla z vánočního dárku opravdu nadšená a mile překvapená. Pejsek dostal nový domov a jméno Princ Terrien. Tak mají ve své tajné zemi dva krále a jednoho prince.

Bylo po Vánocích a Leslie rodiče začali rekonstruovat starý statek, tudíž neměla Leslie čas chodit do Terabithie, pomáhala doma s přestavbou. Jednoho školního dne uslyšel Jess pláč z dívčích toalet a podle hlasu poznal právě Janice, ale nemohl tam jít. Vyslal Leslie, ať jde zjistit, co se jí stalo, i přesto, že ji neměli rádi. Leslie zjistila, co není v pořádku. Janice se přiznala, že její otec ji fyzicky týrá, tak proto nemá pěkný a vřelý vztah k ostatním dětem. Jedná se tedy o velmi nešťastnou dívku, která si svoji zlost vybíjí na nevinných malých děvčatech.

Blížily se Velikonoce a Jessův táta byl neobvykle brzo doma, vyhodili jej z práce. Tahle nemilá událost postaví rodiny před těžkou životní situací, jelikož už tak měli nedostatek peněz. Pouze jedenkrát za rok chodí Jessova rodina do kostela. Leslie ještě v životě v kostele nebyla, a tak Jesse, přemluvil rodiče, aby mohla jet s nimi. Při návštěvě kostela probíhala

⁹⁰ PATERSON, Katherine. *Most do země Terabithia*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 57-58.

debata mezi Jessem a Leslie o významu života: „Proč?“ *Byla to upřímná otázka. Leslie nebyla namyšlená. „Protože když nevěříš bibli,“ poulila na ni oči May Belle, „Bůh tě zatratí do pekel, až umřeš.“ „Kdepak tohleto slyšela?“ obrátila se Leslie na Jessa, jako by ho chtěla obvinít, že se na své sestře dopustil něčeho špatného. Bylo mu z toho horko, zaskočil ho její hlas i slova. Sklopil oči k jutovému pytli a začal žmoulat jeho roztřepený okraj. „Že je to pravda, Jesse?“ naléhal pronikavý hlásek May Belle. „Že nás Bůh zatratí do pekla, když nevěříme bibli?“ Jess si odhrnul vlasy z čela. „Myslím, že jo,“ zamumlal. „Tomu nevěřím,“ řekla Leslie. „A taky si nemyslím, že jsi bibli četl.“ „Většinu jo,“ řekl Jess a dál mnul prsty pytel. „To je vlastně jediná kniha, kterou doma máme.“ Vzhlédl k Leslie a zazubil se. Leslie se pousmála. „No dobře,“ řekla. „Ale stejně si nemyslím, že Bůh kolem nás obchází a zatracuje lidi do pekla.“ Oba se na sebe usmáli a snažili se nevšímat si ustrašeného May Bellina hlásku. „Ale Leslie,“ trvala na svém. „Co když umřeš? Co se ti stane, když umřeš?“⁹¹ Rozhovor o životě a smrti. Úvaha o tom, nastane, když člověk zemře?*

Už během Velikonoc, ale i po nich stále silně přšelo. Potok, který odděloval Terabithii se změnil v řeku. Už se nedal přebrodit, ale museli jej pomocí lana přeskočit. Jess se bál, jelikož neuměl plavat a voda pod ním byla velmi rozbouřená. Byl odhodlaný následující den odmítnout návštěvu jejich nové země Terabithie. Věděl, že se mu Leslie bude smát, ale nechtěl nic riskovat. Ráno Jessovi volala jeho učitelka ze školy, zda nechce jet s ní do města, na výstavu umění v galerii. Jess byl z toho nápadu naprosto unešený. Úplně zapomněl o této skvělé zprávě informovat Leslie, která by možná také chtěla jet. Ale chvíli na to si uvědomil, že Leslie byla již několikrát ve městě, tudíž by nejspíše nejela. Jess prožil naprosto dokonalý den plný zážitků. Při návratu domů se podivil, že jeho celá rodina sedí v kuchyni a vůbec nic si nepovídají. Sestra Brenda oznámí Jessovi velmi smutnou a neočekávanou zprávu, Leslie zemřela: „V hlavě Jessovi cosi vířilo. Otevřel ústa, ale měl v nich sucho a žádné slovo z nich nevyšlo. Trhavě obracel hlavu od jedné tváře k druhé, aby mu někdo pomohl. Nakonec promluvil tatínek. Velkou drsnou rukou hladil svou ženu po vlasech a sklopenýma očima ten pohyb sledoval. „To Burkeovic děvče objevili dneska dopoledne v potoce.“ „Ne,“ našel konečně hlas. „Leslie by se neutopila. Uměla moc dobře plavat.“ „To staré lano, na kterém jste se vy děti houपालy, se přetrhlo,“ pokračoval tatínek tiše a neoblomně. „Lidi si myslí, že se musela o něco uhodit do hlavy, když spadla.“ „Ne.“ Zavrtěl hlavou. „Ne.“ Tatínek zvedl oči. „Je mi to moc líto, chlapče.“ „Ne!“ rozkřikl se Jess. „Nevěřím vám. Lžete!“ Znovu se rozčileně po nich díval, snad někdo přikývne. Všichni však klopili hlavy až na May Belle, která vyděšeně poulila

⁹¹ PATERSON, Katherine. *Most do země Terabithia*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 80.

oči. *Ale Leslie, co když umřeš?*⁹² Jess popírá, že by Leslie mohla být mrtvá, nechce si to připustit. Odmítá realitu a chce utéct. Netušil ani, jak usnul, když se probudil, okamžitě přemýšlel na Leslie a o tom, jak dnes k ní půjde.

Nemýlil se, opravdu celá jeho rodina šla k Leslie domů, ale ne na obyčejnou návštěvu, ale na smuteční mši, která se konala za Leslie. I když viděl všechny zúčastněné lidi ve smutečním oblečení a oči zalité slzy, stejně tomu stále nevěřil. Až přišel Leslie táta Bill a řekl mu, že Leslie nechali zpopelnit: *„Zpopelnit. V tom okamžiku všechno Jessovi došlo. Znamená to, že Leslie je pryč. Proměněná v popel. Už ji nikdy neuvidí. Ani mrtvou ne. Nikdy. Jal si to mohli dovolit? Leslie patřila jemu. Jemu víc než komukoli jinému na světě. Nikdo mu to ani neřekl A teď už ji nikdy znovu neuvidí a oni dokážou jenom brečet. Ne pro Leslie. Nebrečí pro Leslie. Brečí nad sebou. Jenom nad sebou. Kdyby jim bylo na Leslie záleželo, nikdy by ji sem do tohoto mizerného domu nepřivedli. Musel se vši silou ovládat, bál se, aby Billa nepraštil. On, Jess, byl jediný, komu opravdu o Leslie šlo. Jenže Leslie ho zklamala. Prostě si umřela, když ji nejvíc potřeboval. Prostě ho opustila. Prostě se zhoupla na tom laně, jen aby mu ukázala, že není zbabělec. Tak to vidíš, Jesse Aaronsi. Nejspíš se mu teď právě někde směje. Utahuje si z něho, jako by byl paní učitelkou Myersovou. Podvedla ho.“*⁹³ Jess vyčítá Leslie, že jej opustila. Pořád se snažil v sobě její smrt popírat, ale již věděl, že realita je krutá. Poté jej přepadl velký vztek. Nevěděl, na koho se zlobí, ale zlobil se. Veškerá zloba, co se v něm nahromadila, se přeměnila v neutichající pláč. Až pevné vřelé sevření od otce mu bylo útěchou.

Po pár uplynulých dnech se Jess rozhodl vydat do tajemné země Terabithie, poprvé tam půjde sám. Ovšem na stromě již neviselo staré lano a přívaly deště naplavili starou větev, která mohla sloužit jako most do Terabithie. Jess opatrně přešel na druhou stranu, rozhlížel se ve své zemi na všechny strany a už mu nic nepřipadalo jako dříve. Najednou uslyšel volání o pomoc. Byla to May Belle, která uvízla na staré větvi, která vedla přes potok. Měla strach se vydat dopředu, ale i dozadu. Jess na ni mluvil vlídně a pomalu a s velkou trpělivostí ji odvedl do bezpečí. Rodiče Leslie se odstěhovali zpátky do města i s neposedným štěnětem, jelikož na venkov se odstěhovali kvůli Leslie. Jess měl dovoleno vzít si z domu, co jen bude chtít či potřebovat. Vyžádal si dřevěné trámy. Měl skvělý nápad, aby se již nikdo nezranil či nezabil při cestě do Terabithie. Z dřevěných prken postavil most přes potok, most do Terabithie.

⁹² PATERSON, Katherine. *Most do země Terabithia*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 96.

⁹³ PATERSON, Katherine. *Most do země Terabithia*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, s. 104.

Fantazijní země Terabithia je pouze malá část lesa, ale v dětských představách se změnila v kouzelné území. V takové zemi se děje vše, tak jak si králové přejí, tedy Leslie a Jess. Společně si vymýšlejí, že brání Terabithii před zlými nepřáteli a bojují s nimi, aby zvítězili. Jess v Leslie našel opravdovou kamarádku a věděl, že ji má velmi rád. Jejich spojení bylo ovšem vzájemné. Dny jim bezstarostně ubíhaly až do chvíle než Leslie velmi nečekaně a tragickým způsobem zemřela. V ten moment se Jessovi zhroutil celý jeho svět, musel se vyrovnat nejen se smrtí kamarádky, ale také musel znovu najít svůj význam života.

Dílo silným dojmem působí na mladé čtenáře. Smrt je totiž naprosto neočekávaná a navíc nastane v den, který je pro Jesse naprosto dokonalý. Autorka bezprostředním způsobem dokázala velice věrohodně vylíčit chlapcovu reakci na smrt. Tímto způsobem by reagovala většina vrstevníků. Nejprve odmítání skutečnost, poté vztek, slzy a až na konec smíření se s úmrtím milované osoby.

ZÁVĚR

Tématem diplomové práce byla tematika smrti v české i světové literatuře pro děti a mládež. Cílem bylo interpretovat vybraná literární díla určená pro děti a mládež, ve kterých je zobrazen motiv smrti. Dětem je důležité smrt nezatajovat, ale velmi záleží na formě a obsahu sdělení, která by měla být přímo úměrná věku a mentální vyspělosti dítěte. Záleží pouze na uvážení dospělých, zda úmrtí předloží jako nevratnou skutečnost anebo použijí jiný způsob. V dětské literatuře neexistuje pouze jeden způsob sdělení smrti. Každý z autorů se nelehkého tématu ujímá svým způsobem. Někteří ji vylíčí naprosto realisticky, nebo volí únik do fantazie či přírody. Nalezli jsme i autory, kteří si vybrali popisovat posmrtný život. V mnoha dílech pro děti a mládež jsme objevili umírání a i následnou smrt způsobeno nevléčitelnou nemocí dokonce i u dětí. Spisovatelé se také opírají o legendy spojené právě se zemřelými. S tématem smrti se také pojí otázky o smyslu života a významu člověka. V neposlední řadě může dobrá kniha sloužit jako možné východisko vyrovnání se smrtí blízkého člověka.

POUŽITÁ LITERATURA

ALCHAZIDU, Athena, et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež I., zahraniční spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, 847 s. ISBN 978-807-2773-145

ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: doba ležících*. Praha: Argo, 2000, 358 s. ISBN 80-720-3286-0.

ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: zdivočelá smrt*. 1. vyd. Praha: Argo, 410 s. ISBN 80-720-3293-3.

ASSMANN, Jan. *Smrt jako fenomén kulturní teorie: obrazy smrti a zádušní kult ve starověkém Egyptě*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003, 96 s. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-702-1514-3.

DAVIES, Douglas James. *Stručné dějiny smrti*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2007. 186 s. ISBN 978-80-7207-628-4.

GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Praha: Albatros, 2004, 158 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 978-80-00-01405-0.

GAARDER, Jostein. *Tajemství karet*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1997, 322 s. ISBN 80-000-0529-8.

GLEITZMAN, Morris. *Dva týdny s královnou*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, 119 s. ISBN 80-000-0685-5.

HOLEČEK, Tomáš. *Usnula jsem*. 1. vyd. Ilustrace Kristina Dufková. V Praze: Albatros, 2010, 76 s. ISBN 978-80-00-02689-3.

KARAFIÁT, Jan. *Broučci: pro malé i velké děti*. 5. vyd., Praha: Albatros, 1995, 91 s. ISBN 80-000-0434-8.

MAHY, Margaret. *Proměna*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, 189 s. ISBN 978-80-00-02182-9.

MAJEROVÁ, Marie. *Robinsonka*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1979.

NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd., Praha: Vyšehrad, 2004. 416 s. ISBN 80-702-1397-3

PATERSON, Katherine. *Most do země Terabithia*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, 116 s. Duha (Albatros). ISBN 80-000-0728-2.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe: --ale jenom na skok*. 1. vyd. Ilustrace Markéta Prachatická. Praha: Albatros, 2006, 103 s. ISBN 80-000-1558-7.

ŘEŘICHOVÁ, Vlasta et al.. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex, 2008, 488 s. ISBN 978-807-4090-196.

SCHMITT, Eric-Emmanuel. *Oskar a růžová paní; Noemovo dítě; Pan Ibrahim a květy koránu*. 2. vyd. Praha: Garamond, 2011, 240 s. ISBN 978-807-4071-232.

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež II, čeští spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012, 465 s. ISBN 978-807-2775-064.

ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 127 s. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-802-1044-135.

URBANOVÁ, Svatava. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. Olomouc: Votobia, 1999, 183 s. ISBN 80-719-8379-9.

URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, 457 s. ISBN 80-704-2668-3.

ZINNEROVÁ, Markéta. *Princezna z třešňového království*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1989. 23 s.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Veronika Drmolová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Fenomén smrti v literatuře pro děti a mládež
Název v angličtině:	The phenomenon of death in children's literature
Anotace práce:	Práce se zaměřuje na motiv smrti vyskytující se v próze pro děti a mládež. V první části se seznamujeme s dějinami smrti a literárními díly, které se tímto tématem zabývají. V dalších částech předkládané práce se věnujeme důkladněji vybraným dílům z literární tvorby pro děti a mládež a vysvětlujeme jakým způsobem je umírání a následná smrt zachycena.
Klíčová slova:	Smrt, umírání, dětská literatura, motiv, spisovatel.
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the theme of death in children's literature. In the first part we learn about the history of death and about other literary works which deal with this theme. Other parts of this thesis deal with chosen literary works from children's literature and try to explain how dying and death are pictured in them.
Klíčová slova v angličtině:	Death, dying, children's literature, theme, writer.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	66
Jazyk práce:	Český jazyk